seria | mari predicatori

MITROPOLITUL ANTONIE

TAINA IUBIRII

seria | mari predicatori

Asta ţine de dragoste: a privi la om şi a vedea în el o frumuseţe de nerăpit, iar totodată a te îngrozi de ceea ce viaţa a făcut din el, a săvârşit asupra lui. Dragostea este tocmai extrema suferinţă, durere pentru că omul e nedesăvârşit şi totodată minunarea pentru că el este atât de uluitor, irepetabil de frumos. Şi iată, dacă priveşti măcar o dată la om în felul acesta, poţi să îl îndrăgeşti în pofida a tot ce le sare în ochi altora.

Cât de des nu se întâmplă ca celui îndrăgostit să i se spună: „ce ai găsit la el? ce ai găsit la ea?" – şi omul dă răspunsul absolut delirant: „dar nu vezi ce minunată este, ce frumos este?.." Şi se dovedeşte că, da, aşa şi este, omul cu pricina e minunat, pentru că cel care iubeşte vede doar rănile. De lucrul acesta, iată, e foarte important să nu uităm. Este extrem de important să ne amintim că dragostea este realistă până la capăt, că ea îl cuprinde în întregime pe om şi că ea vede, ea este văzătoare, însă în loc să osândească, în loc să se lepede de om, ea plânge pentru schilodirea lui şi este gata să îşi dea viaţa pentru ca tot ce-i bolnav, tot ce-i stricat să fie îndreptat şi tămăduit. Asta este ceea ce se numeşte atitudinea „cu întreagă înţelepciune" faţă de om, acesta este adevăratul principiu al dragostei, cea dintâi viziune serioasă.

Mitropolitul Antonie

editura Σοφία

www.sophia.ro
ISBN 978-973-136-138-3

Mitropolitul
ANTONIE DE SUROJ

Taina iubirii

Traducere din limba rusă de
Adrian Tănăsescu-Vlas

Tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfinţitului Părinte Galaction,
Episcopul Alexandriei şi Teleormanului

Σοφία

Editura Cartea Ortodoxă
Bucureşti

Redactor: Diana-Cristina Vlad

Coperta: Mona Velciov

Traducerea a fost făcută după originalul în limba rusă: Antonii, Mitropolit Surojskii, *Trudî*, Ed. Praktika, Moscova, 2002.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ANTONIE DE SUROJ, mitropolit
Taina iubirii / mitropolitul Antonie de Suroj; trad. din lb. rusă: Adrian Tănăsescu-Vlas. - București: Editura Sophia; Alexandria: Cartea Ortodoxă, 2009
ISBN 978-973-136-138-3;
ISBN 978-606-529-039-6

I. Tănăsescu-Vlas, Adrian (trad.)

252:281.95

Despre întâlnire

În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh!

Ce bucurie este uneori să te întâlneşti! Dacă am putea, dacă am şti să-L întâlnim pe Domnul aşa cum ştim să ne întâlnim între noi cu dragoste simplă, din inimă, omenească, atunci când în inimă este lumină şi e căldură! Uite aşa, ca astăzi, prin bunătatea şi mila voastră, prin dragostea lui Dumnezeu şi a Maicii Domnului, ne întâlnim. Haideți, deci, să Îl aşteptăm şi să Îl întâlnim aşa pe Mântuitorul, Care ni Se arată cu trup prin Naşterea Sa!

Vă voi mai spune şi aceasta: ați dat vreodată atenție faptului că toată Evanghelia este întâlnire de la un cap la altul? Pentru că toată istorisirea evanghelică ne vorbeşte nu de-

spre vreo învățătură care li se expune tuturor deopotrivă, indiferent, impersonal. Fiecare cuvânt evanghelic a fost spus cuiva, fiecare întâmplare evanghelică este o întâlnire a lui Hristos cu o nevoie omenească, cu un necaz, cu o bucurie, cu o amărăciune, cu o boală, cu un păcat. Este întotdeauna o întâlnire față către față. Şi ce bucurie statornică, triumfătoare, purtătoare de biruință, ar putea fi în noi dacă am recepta Evanghelia în felul acesta, dacă, citind-o pur şi simplu ne-am închipui nişte imagini reale... Iată mulțimea – la fel ca noi acum, uneori mare, ca astăzi, alteori cu totul puțină la număr, ca atunci când de-abia se adunau cei dintâi ucenici. În această mulțime eu m-am pierdut pe undeva, şi ascult cum vorbeşte Hristos. Nu neapărat cu mine personal, însă vorbeşte cu cineva: nu doar „proclamă", nu doar vorbeşte oricui şi nimănui. El îi spune femeii căreia i-a murit fiul: *Nu plânge!* (Lc. 7, 12-13) Tânărului care întreabă cum să afle viața veşnică îi spune: „Lasă toate şi vino, doar, după Mine!" (Mc. 10, 21) Bolnavilor, orbilor, păcătoşilor: „Iartă-se ție păcatele...".

Dacă ne-am aminti de fiecare dată când auzim cuvintele evanghelice că ele nu răsună undeva pentru alții, ci

se spun pentru mine sau, în prezența mea, pentru cineva care are nevoie de ele! Poate că în această mulțime cineva o să audă un cuvânt sau altul al lui Hristos, dintre cele care au fost citite astăzi, poate că o să audă multe dintre ele. Iar noi trebuie să stăm cu toții plini de cutremur şi să ne gândim: Hristos vorbeşte, şi în sufletul cuiva intră viața, cineva se mântuieşte, în cineva se alină amarul, cuiva îi curg lacrimile, cuiva i s-a zdrobit deodată inima împietrită, în cineva a răsărit deodată nădejdea, în cineva s-a aprins credința.

Ce bucurie vine de pe urma întâlnirii, de pe urma faptului că Hristos e în mijlocul nostru! Pentru că Învierea lui Hristos, pe care cu atâta bucurie o cântăm (şi nu numai în noaptea pascală, ci săptămână de săptămână, duminica), e un eveniment care nu a avut pur şi simplu loc cândva, ci un eveniment contemporan nouă. Pentru că, este adevărat, Hristos a murit pe cruce într-un anumit an, într-o anumită zi şi la o anumită oră, şi a înviat a treia zi după aceea, însă Hristos înviat e viu, El e în mijlocul nostru. Şi Învierea lui Hristos, care a răsărit cândva din mormânt, străluceşte acum printre noi ba puternic, ba cu acea lumină lină despre care cântăm

la vecernie: *Lumină lină a sfintei slave, a Tatălui Ceresc.* Hristos ba ni Se arată în slavă, ba petrece în mijlocul nostru atât de lin, nebăgat de seamă.

În lumina Evangheliei să vă şi gândiţi la fiecare întâlnire omenească tocmai ca la o întâlnire, nu ca şi cum oamenii s-ar ciocni şi apoi s-ar despărţi, ar trece unul pe lângă celălalt fără să bage de seamă cine a trecut pe lângă ei. Şi în parabola evanghelică despre samarineanul cel milostiv au trecut levitul lipsit de milă şi preotul lipsit de simţul răspunderii (Lc. 10, 30-37). Iar noi trebuie, ca samarineanul, să ne oprim privirea asupra fiecăruia, să nu lăsăm pe nimeni să treacă nebăgat de seamă, şi când ascultăm – să ascultăm, nu doar să receptăm sunetele cuvintelor. Dacă am şti să ne întâlnim! Cuvântul care la noi înseamnă „întâlnire" (**vstrecea**) înseamnă în limba sârbă „bucurie", şi, tot în această limbă, pentru „întâlnire" se foloseşte cuvântul cu care noi numim acel praznic când Maica lui Dumnezeu L-a adus pe Mântuitorul în Templu şi a fost întâmpinată de salutarea profetică şi de Dumnezeu Cel viu (v. Lc. 2, 27-28). Întâlnirea ar putea fi întotdeauna o bucurie, dacă am şti să ne întâlnim. .

Voi şi cu mine ne-am întâlnit. Cât de mult a trecut de când am avut fericirea de a mă ruga aici pentru prima dată, şi m-aţi întâlnit ca pe un frate, ca pe unul de-al vostru, nu ca pe un om străin... Şi de atunci, doar, nu ne-am mai despărţit niciodată. Da, am plecat peste hotare, dar am plecat cu voi în inimă, iar voi aţi rămas şi, după cum se vede, nici voi nu m-aţi uitat, pentru că altfel nu ne-am fi putut întâlni din nou cu atâta bucurie.

Iar întâlnirea evanghelică fundamentală e întâlnirea cu Hristos, cu Dumnezeu, Care ni S-a arătat nouă în Hristos. Cum este această arătare? La Dumnezeu ne gândim în contextul slavei, măreţiei, cum este zugrăvit în icoane Atotţiitorul. La un asemenea Dumnezeu ne putem gândi şi ne putem ruga Lui cu cutremur, însă Dumnezeu a voit să ni Se arate aşa cum nici un om nu şi L-ar fi putut închipui, nici reprezenta, nici măcar gândi la El. Fiindcă pe Dumnezeu neajutorat, Dumnezeu smerit, Dumnezeu vulnerabil, înfrânt, bătut, chinuit, pe Dumnezeu ca omorât nimeni nu şi-L putea închipui. Acest Dumnezeu ni S-a arătat. El ne-a arătat că nu există abis care să fie prea adânc pentru El, nu există sărăcie şi lipsă care să poată

întrece capacitatea Lui de a da totul, de a Se da pe Sine întreg, până la capăt, pentru a ne împărtăşi ceea ce este El: Viaţă veşnică, veşnică Bucurie, Lumină şi Strălucire, Adevăr şi Prăznuire biruitoare. Acest Dumnezeu poate fi cunoscut numai când sărăcia şi lipsa, amarul, nefericirea, singurătatea ne vor cuprinde deodată şi ne vor ţine în menghina lor.

Nouă, celor ce ne-am trezit peste hotare în anii '20, El ni S-a descoperit exact aşa. Ne-am trezit fără Patrie, despărţiţi de tot ce iubeam, de înşişi cei iubiţi şi apropiaţi, străini în ţară străină, de prisos şi nedoriţi; nimic nu ne-a mai rămas, în afară de sărăcie. Şi deodată am descoperită că Îl avem pe Dumnezeu, cu Care n-avem de ce să ne ruşinăm şi Care nu Se va ruşina de noi. Nu Marele Dumnezeu din icoane, ci acel Domn smerit Care S-a făcut om – fragil, dispreţuit, născut într-un orăşel dintr-o ţară mică, ocupată de duşmani, înrobită – Rob sărac şi lipsit.

Şi am descoperit că El poate merge cu noi în însuşi abisul amarului nostru. El Însuşi a cercetat, până la capătul capătului sărăciei şi lipsei noastre, El a mers cu mult dincolo de acest capăt, de acest hotar al sărăciei şi lip-

sei noastre. S-a dovedit deodată că El este atât de simplu, atât de apropiat, atât de „de-al nostru". Atunci am putut pricepe cuvintele Apostolului, că nu mai suntem străini de Dumnezeu, ci suntem de-ai Lui (v. Efes. 2, 19). Nu pentru că am fi noi atât de mari, ci pentru că Dumnezeu S-a smerit, pentru că El ne iubeşte atât de mult.

Şi venea în minte gândul acesta: „Da, Dumnezeu este cu noi în amarul nostru; dar în păcat? Ce va fi dacă vom cădea pe neaşteptate? Oare atunci nu Îl vom mai afla?" Şi au răsunat iarăşi cuvintele Apostolului Pavel: *unde s-a înmulţit păcatul, a prisosit harul* (Rom. 5, 20). În însuşi adâncul căderii L-am aflat pe Hristos mântuind, mângâind, chemând la viaţă, zicând: „Oare nu vezi că Eu cred în tine atât de mult, încât M-am făcut om asemenea ţie, ca tu să poţi crede în credinţa Mea în om, în iubirea Mea?"

În iubire puteam crede, însă uneori este atât de greu să crezi că eşti crezut şi se crede în tine... Se poate iubi şi cu o anumită doză de dispreţ, oarecum de sus. Pe când a crede în om poate cineva numai cu evlavie. Şi prin întruparea Sa Hristos ne spune: „În fiecare dintre voi, cei ce sunteţi aici, în fiecare dintre voi, cei ce nu sunteţi aici,

cei ce parcă Îmi sunt străini, cei ce nu M-au cunoscut, cei ce parcă au pierdut până şi chipul lui Dumnezeu din ei – în fiecare Eu cred atât de mult, încât sunt gata să-Mi dau toată viaţa ca el să creadă în credinţa lui Dumnezeu în om".

Iată temelia pe care stăm, iată despre ce ne vorbeşte întruparea Domnului. Da, El S-a făcut om pentru ca noi să putem crede în noi înşine şi să putem crede în fratele nostru. Iar dacă aşa stau lucrurile, înseamnă că ne putem întâlni cu toţii faţă către faţă, că nu trebuie să-i întoarcem spatele unuia pentru a privi cu atenţie la altul. Fiecăruia dintre noi i-a încredinţat Domnul viaţa şi moartea Sa. Aceasta este o întâlnire. Da, este o întâlnire din care putem primi mântuire, viaţă, bucurie. Haideţi să-L aşteptăm pe Hristos ca pe singurul Care a crezut în fiecare din noi – nu fiindcă nu ştia cine suntem, ci tocmai că ştia despre noi totul, până în adâncul căderii noastre, nu numai al celei cu fapta, ci şi cu simţământul, cu gândul, cu intenţia. Hristos pare a spune: „Uite, Eu iau trup omenesc, Mă fac om pentru ca tu să ştii şi să crezi: Eu cred în tine, omule, fă-te după chipul şi ase-

mănarea la care ai fost chemat – fă-te Om ca Mine!"

Să-L întâlnim pe Hristos cu această credință, cu săltare de bucurie, măcar cu nădejdea că până şi cel mai sărac dintre noi are pe Cineva Care crede în el fără capăt, fără margini, până la moartea pe cruce.

Iar unul pe altul să începem să ne întâlnim cum ne învață Apostolul Pavel: *Primiți-vă unii pe alții precum şi Hristos v-a primit pe voi* (Rom. 15, 7), fără să aşteptați ca vecinul, aproapele, să devină mai bun, mai asemănător nouă, mai aproape de noi, ci aşa cum este – căci dacă îl cuprinzi pe om cu incendiul dragostei, el se va schimba, se va despietri, va deveni om.

Deie Domnul să străbatem cu o asemenea credință în om întreaga viață, întreaga lume, credincioasă şi necredincioasă, ca fiecare om să ştie: când el va pierde credința în sine însuşi, în el crede nu numai Dumnezeu Cel ceresc, ci şi oricare om ce s-a numit pe sine creştin. Amin.

Nevoința iubirii

Iarăși se apropie Naşterea lui Hristos: peste câteva zile vom cânta despre felul cum Hristos Se naşte, cum Dumnezeu intră cu trup în lume – şi în aceasta nu avem cum să nu vedem adânca, triumfătoarea şi jertfelnica iubire dumnezeiască. Lumea a fost zidită de această iubire, ea a fost zidită pentru această iubire.

În „Viața" protopopului Avacum, în predoslovie, este o cugetare despre facerea lumii. Zugrăvind Sfatul Cel mai înainte de veci al lui Dumnezeu, care a premers lucrării ziditoare, protopopul Avacum şi-l închipuie în felul acesta: Dumnezeu-Tatăl, Iubirea Preaînțeleaptă, Se adresează Fiului Său, prin Care toate au a fi zidite, şi-I zice: „Fiule, să facem lumea!" Şi Fiul răspunde: „Da, Tată!" Şi Tatăl Îi zice Fi-

ului: „Da, însă această lume va cădea de la Noi în păcat, şi ca s-o mântuieşti va trebui să Te faci om şi să mori". Şi Fiul răspunde: „Aşa să fie, Tată!" Şi prin preaînţeleptul Sfat, prin iubirea, prin atotputernicia Sfintei Treimi va fi zidită această lume în care trăim – nu aşa cum o vedem, aşa cum a făcut-o căderea omului de la Dumnezeu, lumea pe care a schilodit-o păcatul, ci lumea care s-a sculat, prin cuvântul lui Dumnezeu, din nefiinţarea desăvârşită întru primăvăratica sa frumuseţe şi armonie dintâi, întru desăvârşita sa armonie cu Dumnezeu, pentru că atunci lumea nu cunoştea altă lege în afara acestei chemări a lui Dumnezeu, şi întru armonie cu ea însăşi, pentru că, fiind în armonie cu Dumnezeu, toată făptura era şi întru unirea dragostei reciproce, în **rânduială**. Aceasta este întâlnirea dintâi, necuprins de minunată ca frumuseţe, a lui Dumnezeu cu făptura Sa şi a fiecărei făpturi cu fiecare dintre celelalte. Ieşind din nefiinţă, fiecare făptură se vedea faţă în faţă cu Dumnezeu Cel viu, cu iubirea dumnezeiască, şi auzea glasul Lui, care o chema la comuniunea cea mai profundă, cea mai desăvârşită, cu El. Şi totodată orice făptură vedea înaintea sa tot ce zidise

deja Dumnezeu şi tot ce ieşea din neființă întru frumusețe de necuprins. Aşa a făcut Dumnezeu lumea, aşa era lumea până când a căzut de la Dumnezeu – la început prin păcatul îngeresc, iar apoi prin păcatul omului!

Acum aşteptăm întâlnirea a doua, care în istorie a avut deja loc prin Întruparea Fiului şi Cuvântului lui Dumnezeu, dar care se poate întâmpla cu fiecare dintre noi într-un anumit an, într-o anumită zi, când dintr-o dată vom vedea, vom pricepe, vom simți venirea lui Dumnezeu. Fiul lui Dumnezeu S-a făcut Fiul Omului, Cuvântul lui Dumnezeu S-a făcut trup, istoria omenească L-a încăput pe Dumnezeu Însuşi, şi prin Întrupare toate cele zidite s-au înrudit cu El. Trupul lui Hristos, trup omenesc viu, aparține acestei lumi create a materiei, şi în el toate cele zidite, tot ce ni se pare mort, lipsit de simțire, s-a văzut deodată îndumnezeit, unit cu Dumnezeu, şi nici măcar întru frumusețea care a fost la începutul veacurilor, ci întru frumusețea – care aici, ce-i drept, e ascunsă – la care a fost chemată făptura, când, după cum spune Apostolul Pavel, *Dumnezeu va fi totul întru toți* (I Cor. 15, 28), când toate se vor pătrunde de viața dumnezeiască.

Într-un fel foarte trist, omul vădește față de acest lucru cea mai mică sensibilitate, și este, cumva, deosebit de trist să ne gândim că noi, creștinii, credem în toate acestea, știm sigur toate acestea și de la martorii din vechime – apostoli, evangheliști –, și din experiența sfinților, și din viața Bisericii, de care ne împărtășim, însă nu trăim asta cu destulă putere și profunzime. Trăim, oare, conștientizând tot timpul – nu cu mintea, ci cu toată ființarea noastră – că în lumea în care ne aflăm a intrat Dumnezeu? Că în miezul istoriei omenești de acum se află Întruparea Fiului lui Dumnezeu și că noi, creștinii, prin credința noastră, prin cunoașterea noastră, prin experiența noastră, suntem uniți cu El cum nu este nimeni pe lumea asta?

Și știm ce a urmat: știm cum pe Hristos Cel născut L-au întâmpinat răceala omenească, și răutatea omenească, și ura. Când Mântuitorul trebuia să Se nască, Maica Lui, însoțită de Iosif, a bătut pe la toate ușile, și nimeni nu i-a deschis. În Betleem nu s-a găsit nici un loc pentru ei, niciunde (v. Lc. 2, 7). Probabil că acum noi putem înțelege și simți foarte bine cum vine asta, dacă ne gândim la mulțimea fără număr de oameni care au fost alun-

gați din casele lor, care și-au pierdut satele și orașele, care au rămas lipsiți de patria lor, care nu își pot găsi nicăieri limanul, care nu pot veni nicăieri, pe care nimeni nu-i cheamă la el. Cândva era nevoie de imaginație ca să-ți închipui așa ceva; acum auzim despre asta tot timpul, și ne e mai ușor să ne închipuim cum Maica lui Dumnezeu, gata să nască, însoțită de Iosif, căuta loc unde să-și plece capul, unde să-L aducă pe lume pe Fiul lui Dumnezeu întrupat. Dar toți aveau grijile lor, tuturor le era bine la ei acasă, aveau lumină, aveau căldură, erau sătui. Iar dacă vreunul era sărac, acela nu voia să împartă cu niște străini nici cocioaba, nici pâinea sa. Tot așa merg acum oamenii, bătând din ușă în ușă, și tot așa nu li se dă drumul, ca și atunci. Am deprins un cuvânt foarte ciudat și înfricoșător: **străin**. Îmi amintesc că acum câțiva ani eram în Lavra Sfântului Serghie din Radonej; a venit vremea prânzului și am început să îmi caut locul. Și unul dintre monahi mi-a zis: „Înalt-Preasfințite, așezați-vă unde vă place!" Atunci i-am răspuns: „Dar nu pot să mă așez pe un loc străin!" La care el m-a privit cu mirare și cu o anumită durere și a zis: „Înalt-Preasfințite, aici nu

sunt străini, aici sunt doar de-ai noştri!" Milioane de oameni nu pot acum să audă asta, pentru că ei sunt străini atât în ochii, cât şi în inimile celorlalţi; nimeni nu vrea să îi spună altuia: eşti **de-al meu** aici, îmi eşti apropiat, pur şi simplu fiindcă eşti om şi eşti aproapele meu, pur şi simplu pentru că ai o nevoie, iar eu pot să-ţi alin nevoia. Astfel, Hristos şi Maica lui Dumnezeu întâlneau din casă în casă acelaşi răspuns: mergeţi mai departe, pentru voi nu e loc aici!

Iar în acest răstimp, când în tot Betleemul nici un om n-a simţit nici omenească înduioşare, nici cutremur şi spaimă duhovnicească la gândul că în faţa uşii sale se află Maica lui Dumnezeu, înţelepţi de la ceea ce pe atunci era marginea lumii călătoreau în căutarea lui Hristos (v. Mt. 2, 1-2). Li se descoperise că în Iudeea Se naşte un Împărat nou, Împărat veşnic, nu vremelnic, a Cărui Împărăţie nu va trece, ci va rămâne în veac. Ei urmau stelei ce le arăta calea. Cei mai înţelepţi, cei mai învăţaţi L-au aflat pe Hristos în peşteră, deoarece căutau adevărul. Şi L-au mai aflat pe Hristos păstorii, oameni fără ştiinţă de carte, neînvăţaţi, dar cu simplitate a inimii, care le-a în-

găduit să creadă pur şi simplu binevestirii îngereşti; au venit şi aceştia

Simplitatea şi curăția inimii omeneşti şi înțelepciunea omenească L-au aflat pe Hristos; tot ce era între extremele acestea a trecut pe lângă El. Nouă nu ni s-a dat să fim înțelepți, dar să îşi curățească inima, s-o deschidă să urmăm inimii sale i s-a dat fiecăruia dintre noi, fiecare poate să facă asta. Ne opresc frica, amorul propriu, aşa cum i-a oprit pe locuitorii Betleemului frica: ce va fi? Iată, o să intre în viața lor, în umila lor casă acest bărbat, această femeie, care aşteaptă prunc – te pomeneşti că vor rămâne, şi ce-o să se întâmple atunci? Aşa facem şi noi față de Dumnezeu – Îl chemăm cu uşurință atunci când avem nevoie, dar să ne deschidem larg, „la perete", uşile inimii, uşile vieții noastre, ne este frică: dacă venirea Lui va însemna sfârşitul a toată acea tihnă, rânduială pe care cu atâta osteneală am clădit-o şi o clădim? Dacă El ne va cere să luăm în serios viața, să credem în serios că El este Domnul şi căile Lui trebuie să fie şi căile noastre? Dacă Domnul va face praf şi pulbere toată rânduiala care ne este atât de dragă, rânduială uneori moartă, lipsită de viață, însă cu care suntem obişnuiți şi cu care am ajuns să

trăim comod, fără simţăminte profunde, fără trăiri puternice, fără nici un gând deosebit – trăim „cum putem", numai să fie o viaţă la adăpost.

Şi iată că Hristos, în însăşi noaptea naşterii Sale, ne arată că pentru noi, ca să ne elibereze din robia în care ajunseserăm de bunăvoie, alege de bunăvoie vulnerabilitatea deplină, surghiunul, Se învoieşte încă dinainte de a Se naşte să fie numit „străin" şi „de prisos", este gata să fie izgonit, exclus, este gata să Se dea cu totul. Şi prin aceasta Se face, ca să zic aşa, pământeşte, liber. Cei care iau aminte la glasul Lui I se fac prieteni. El Însuşi spune: „De acum nu vă mai numesc slugi, robi, pentru că sluga nu ştie voia stăpânului său, ci vă numesc prieteni, pentru că v-am spus totul" (In 15, 15) – totul despre căile lui Dumnezeu, totul despre calea Sa şi totul despre căile noastre.

Şi asta continuă întreaga viaţă a lui Hristos. El e înconjurat de un cerc restrâns de oameni care auzeau în glasul Lui **adevărul**, în cuvintele Lui recunoşteau adevărul: adevărul despre viaţă, adevărul despre Dumnezeu şi omul care este în armonie cu Dumnezeu, care a devenit iarăşi „casnic" al lui Dumnezeu, „de-al lui Dumne-

zeu". Iar în continuare – un întreg ocean de împotrivire; inelul de oţel al vrăjmaşilor şi mulţimea oamenilor speriaţi, tulburaţi, neîncrezători. Gândiţi-vă la Golgota, la răstignirea Mântuitorului: pe deal stă crucea, şi pe cruce moare cu trupul Fiul lui Dumnezeu. El moare, pentru că **aşa** ne-a îndrăgit,că întru toate S-a asemănat nouă, afară de păcat; El moare, pentru că El era de partea lui Dumnezeu, iar lumea care-L înconjura nu a putut, n-a vrut să Îl încapă. Hristos a fost răstignit în afara porţilor Ierusalimului, adică în afara societăţii omeneşti, în afara cetăţii, ca ţapul ispăşitor izgonit în pustie (v. Lev. 16, 5-10), asupra căruia erau aruncate păcatele vechiului Israel şi care era izgonit spre pierzare în afara porţilor, în afara cetăţii, în afara societăţii, ca o ciozvârtă retezată din trup... Aici se desfăşoară cea mai tragică dintre lupte: moare cu trupul Fiul Cel nemuritor al lui Dumnezeu, moare prin libera Sa alegere, ca să ne deschidă calea spre veşnicie. Sfântul Grigorie Teologul spune: Hristos n-a răscumpărat cele de care nu S-a împărtăşit. El S-a împărtăşit de toate, inclusiv de urmările păcatului, care l-au făcut pe om muritor şi l-au depărtat de Dumnezeu. El moare toc-

mai în această grozăvie a părăsirii de Dumnezeu: *Dumnezeul Meu! Dumnezeul Meu! De ce M-ai părăsit?* (Mc. 15, 34) El moare din pricina părăsirii de către Dumnezeu.

Împrejurul Lui sunt două cruci, doi tâlhari, doi răufăcători, amândoi osândiți de legea omenească după dreptate, şi totodată osândirea de către această lege a unui om nevinovat, desăvârşit – a lui Hristos – dovedeşte nedreptatea oamenilor ce dispuneau de soarta acestor trei răstigniți. Fiecare dintre aceşti tâlhari îşi vede starea, păcatul, fărădelegea şi osândirea cu alți ochi tocmai pentru că alături de el este răstignit Cel nevinovat. Unul, văzând că aceiaşi oameni care l-au osândit pe el L-au osândit la moarte pe Mântuitorul, respinge dreptul lor de a rosti judecată şi se răzvrăteşte împotriva ei, se răzvrăteşte împotriva judecății, împotriva judecătorilor, în ultimă instanță împotriva lui Dumnezeu, Care a îngăduit nedreptatea aceasta. Iar celălalt, văzând că judecata omenească îl poate osândi la moarte chiar şi pe Cel nevinovat, primeşte propria osândă ca pe ceva cuvenit, Îl recunoaşte în Hristos pe Mântuitorul său, şi Hristos îi făgăduieşte că în ace-

eași zi va dobândi iertarea și raiul (v. Lc. 23, 40-43).

În continuare, împrejurul crucii sunt doi oameni: Ioan și Maica lui Dumnezeu, care acum treizeci și ceva de ani a auzit binevestirea despre aceea că *Sfântul Care Se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu Se va chema* (Lc. 1, 35), însă a auzit de la Simeon Primitorul de Dumnezeu și că prin inima ei va trece sabie (v. Lc. 2, 35). Și iată că acum se săvârșește lucrul pentru care ea L-a adus pe Pruncul Hristos în Templul din Ierusalim spre a-L înfățișa înaintea lui Dumnezeu. În Israel, fiecare prunc de parte bărbătească era adus lui Dumnezeu ca răscumpărare pentru moartea pruncilor egipteni (v Ieș. 13, 15) pieriți pe vremea lui Moise, când evreii au ieșit din robia Egiptului. Asupra fiecărui prunc nou-născut de parte bărbătească, Dumnezeu avea, ca să zic așa, drept de viață și de moarte. Și acest drept El nu Și-l folosea niciodată: în mod simbolic, sub formă de răscumpărare, se aducea jertfă viața unui miel sau a doi porumbei (v. Ieș. 13, 2, 12-15; Lev. 14, 22). Dar de această dată, singura dată în istorie, când în Templu, în locul propriei Sale sălășluiri, a fost adus prinos Fiul lui Dumnezeu, această jertfă a fost primi-

tă şi înfăptuită pe Golgota. Răscumpărarea a fost primită, şi jertfa a fost adusă. Şi la toate acestea priveau oameni. Maica lui Dumnezeu, care L-a adus atunci în Templu pe Prunc, după ce L-a dat o dată pentru totdeauna lui Dumnezeu, stă lângă cruce tăcută şi îşi lasă Fiul să moară potrivit voii Lui libere şi potrivit preaînţeleptei voi Părinteşti. Ucenicul Ioan ştie numai dragostea, credinţa desăvârşită, deschisă: şi el stă, de asemenea, în tăcere, nerăzvrătindu-se nici prin cuvânt, nici prin mişcare împotriva celor ce se petrec, pentru că el crede fără îngrădire că se săvârşeşte dreptatea, de vreme ce Învăţătorul şi Domnul lui a voit aşa (v. In 25-26).

În continuare sunt alţi oameni – ostaşii, care i-au răstignit pe Mântuitorul şi pe cei doi tâlhari; aceştia nu simt nici o răspundere, ei îndeplinesc o poruncă (v. Lc. 23, 33-37). Cât de cumplit de asemănători sunt cu noi, care în multe împrejurări ale vieţii noastre, când îngăduim nedreptatea, când o săvârşim, când luăm parte la ea şi spunem: „procedăm potrivit cu legea, procedăm cum ni s-a ordonat”... Cât de uşor este să arunci răspunderea asupra legii, asupra altora, asupra împrejurărilor, asupra propri-

ei neputințe, asupra a orice, numai să nu luăm asupra noastră răspunderea care ar putea fi semnul nobleței noastre de oameni! Şi vrăjmaşii lui Hristos, ce râd de El triumfători, iar apoi gloata. Această gloată seamănă atât de bine cu noi! Gloata a venit la spectacol: viața e fadă, nimic nu se întâmplă în ea, şi uite că trebuie să aibă loc o execuție – ia să ne uităm! Trebuie să Îl răstignească pe Cel ce S-a declarat Mântuitor al lumii, Fiu al lui Dumnezeu, pe Cel ce făcea minuni, a Cărui rugăciune o asculta Dumnezeu – ia să mergem să ne uităm, ce o să se mai întâmple? (v. Lc. 23, 35) Nu ca să ia parte, ci ca să se uite, sau ca să ia parte doar cu un colț de suflet, să se emoționeze – şi atât.

Noi nu mergem să ne uităm la execuții, nouă nu ni se dă drumul în închisori, foarte rar mergem la spital – dar cât de des se întâmplă ca atunci când cineva are un necaz, în jurul lui să se adune prietenii pentru a împărți necazul cu el! Cât de neegal şi de nedrept se împarte însă acest necaz... Un om vine la altul, şade ce şade, ascultă ce ascultă, dinăuntrul bunăstării sale zice câteva vorbe de consolare, sau cu prilejul necazului străin renaşte amintirea propriului necaz, şi atunci plân-

ge puțin cu el sau, în cel mai bun caz, se deşteaptă pentru un scurt răstimp împreună-pătimirea adevărată – dar cât de puțină vreme dăinuie aceasta! A şezut omul o jumătate de oră, o oră, câteva ore, pe urmă pleacă, şi cum a trecut de uşă, cum a ajuns în stradă, este deja liber de acel necaz, acel necaz este deja doar o amintire. Celălalt om rămâne în necaz cu totul, cufundat, sfâşiat, pe când vizitatorul lui i-a purtat împreună cu el necazul doar puțintel, şi acum poate răsufla uşurat.

Asta seamănă foarte mult cu felul în care oamenii au venit să se uite la cumplitul spectacol, la execuție. Printre ei erau inşi de tot felul. Unii nădăjduiau că Hristos, aşa cum Îl provocau vrăjmaşii Lui să facă, Se va coborî de pe cruce, Îşi va dovedi Dumnezeirea, va ieşi învingător, va deveni împărat, Îşi spulbera vrăjmaşii, şi ei vor putea crede fără putință de îndoială, fără risc, şi intra în rândurile ucenicilor Lui – atunci când totul va fi fost deja limpede (Mt. 27, 39-43). Asta s-a întâmplat de atâtea ori în istorie... Prima generație de creştini a fost prigonită, erau puțini şi erau tari ca stânca; pe urmă persecuția a încetat, şi oamenii pe care propovăduirea lui Hristos îi atinsese puțintel, „pe la margine",

s-au lipit de Biserică. După aceea, Biserica, credința creștină a devenit credința împăratului bizantin – și atunci gloatele au dat buzna. Mulți aveau, pesemne, o asemenea așteptare: dacă Se va coborî de pe cruce, atunci Îl putem urma, putem lua parte la biruința Lui. La asta se gândeau până și ucenicii Lui, Iacov și Ioan; când Hristos le vorbea despre ceea ce trebuia să se întâmple cu El, pe drumul spre Ierusalim L-au abordat, cerând să li se dea să șadă de-a dreapta și de-a stânga lui Hristos biruitor în Împărăția lui Dumnezeu. Hristos îi întreabă: „Puteți voi să beți paharul Meu, să vă botezați cu botezul Meu?", adică „puteți împărtăși toată soarta Mea?" Și la răspunsul lor: „Putem!", El spune: „De împărțit veți împărți totul cu Mine, dar a vă da să ședeți de-a dreapta și de-a stânga Mea nu ține de Mine" (v. Mc. 10, 35-40). Asta însemna: „Voi Îmi veți fi credincioși până la sfârșit: oare nu puteți avea încredere în Dumnezeu, că și El va fi credincios?"

Cuvintele acestea ne sunt adresate tuturor, așa cum le-au fost adresate de pe cruce, în tăcere, tuturor celor ce așteptau o biruință vădită pentru a se alipi de Biruitor: „Sunteți voi gata să împărțiți cu Mine soarta aceasta

pământească a răstignirii? Sunteți voi gata să străbateți calea pe care merg Eu, calea iubirii jertfelnice, care uită de sine şi se îngrijeşte doar ca oamenii să creadă în iubirea lui Dumnezeu şi să devină oameni ai lui Dumnezeu?"

Şi în acea gloată de pe Golgota erau, pesemne, şi alți oameni, care fuseseră răniți în inimă de cuvintele, de propovăduirea, de minunile lui Hristos – una peste alta, de chipul Lui – şi cărora li se făcuse frică: „Dacă toate acestea chiar sunt adevărate?! Pentru că atunci trebuie să schimb totul în viață, nu mai pot trăi şi în continuare cum am trăit până acum: nu mai pot trăi pentru mine însumi, nu mai pot trăi pentru cercul restrâns al celor ce sunt „ai mei" – trebuie să văd cel mai apropiat aproape în omul care are cea mai mare nevoie de mine, trebuie să învăț să iubesc, adică să trăiesc prin altul şi pentru altul". Stăteau, se gândeau: „Dacă Hristos va muri pe cruce, înseamnă că toate acestea sunt vise, sunt ireale, şi înseamnă că putem trăi cum am trăit şi până acum, putem trăi iresponsabil, cu o viață prădătoare, concentrată pe noi înşine şi pe „ai noştri"; atunci, această grozăvie a dragostei, care cere totul, poate fi dată deoparte..." Şi stăteau şi aş-

teptau, plini de nădejde, ca Hristos să moară...

Oare puțini oameni de felul acesta sunt şi acum? Şi oare nu este în fiecare dintre noi ceva din simțămintele acestea: „Ah, dacă am putea să diluăm cutare sau cutare spusă evanghelică prin vreo explicație, să o înlăturăm prin vreun argument, dacă am putea să facem Evanghelia uşoară, aşa încât să nu ceară încordarea tuturor puterilor şi dăruirea de sine acelei puteri care poate săvârşi ceea ce nu-i cu putință omului!" Oare nu se află în noi asemenea gânduri? Dacă n-ar fi, nici n-am păcătui – atunci, voia lui Dumnezeu ar fi voia noastră, dreptatea lui Dumnezeu ar fi dreptatea noastră, viața lui Dumnezeu ar fi viața noastră! Păcătoşenia noastră este determinată tocmai de faptul că toată vremea ne străduim, născocim tertipuri, pentru a dilua lucrarea fiecărui cuvânt, iar pe acele cuvinte care nu îngăduie diluare să le uităm, să le uităm, să le dăm deoparte: „Asta nu este pentru mine! Asta e pentru cei puternici, asta e pentru sfinți!" În timp ce Evanghelia a fost grăită pentru fiecare, vestea cea bună a fost vestită pentru fiecare, toată vestea cea bună este despre aceea că fiecare dintre noi este chemat să

trăiască, să fie viu cu toată viața dumnezeiască și că fiecare este în stare de asta, numai să-I dea lui Dumnezeu spațiu și libertate ca să lucreze.

Cel dintâi cuvânt al binevestirii este Nașterea lui Hristos. El a venit la noi ca să arate cum vine omul pe pământ, cine este el pe pământ: dragoste de la un cap la altul, lipsită de apărare, vulnerabilă, ce nu slăbește niciodată, care se dăruiește până la capăt. Cât de mult se vorbește despre nevinovăția, despre sfințenia prunciei și a copilăriei, cât de ușor se înduioșează oamenii de un copil – iar copilul ne-a fost lăsat de Hristos ca imagine a ceea ce trebuie să fim: încredere până la capăt, neînfricare, dragoste, curăție a inimii, lipsă de apărare (v. Mt. 18, 3). Iată despre ce ne vorbește Nașterea lui Hristos. Dumnezeu a devenit om și ni S-a arătat pe Sine nu în mărirea Sa, ci în uimitoarea Sa dragoste. Și atunci, ce să facem noi drept răspuns la asta? Prin dragostea lui Dumnezeu am fost mântuiți; oare asta nu-i îndeajuns pentru a-I răspunde lui Dumnezeu prin săltare de bucurie, prin bucurie tandră și recunoscătoare? Iar dacă așa stau lucrurile, înseamnă că trebuie ca toată viața noastră să fie bucurie pentru Dumnezeu, ca El să vadă din toa-

te gândurile, simțămintele, manifestările de voință și gesturile noastre că nu degeaba ne-a îndrăgit, nu degeaba S-a născut în lume, nu degeaba a trăit, nu degeaba a învățat, nu degeaba a suferit, nu degeaba a murit, nu degeaba a măsurat adâncimile iadului, că toate acestea n-au fost zadarnice, că toate acestea au aflat ecou în sufletele noastre, ecou care își află expresie în toată viața noastră.

Într-un oarecare monument de literatură protestantă germană din veacul al XVI-lea sunt două părți: în prima se vorbește despre Dumnezeu, iar în cea de-a doua – despre ceea ce noi numim (urât, mi se pare mie) „îndatoririle" noastre față de Dumnezeu, față de noi înșine, față de aproapele, față de societate. „Îndatorire" este un cuvânt rece, el înseamnă legare, înseamnă lipsa libertății de a face altfel – pe când bucuria noastră constă tocmai în faptul că suntem **liberi** să facem așa. Și uite că toate acestea sunt adunate sub titlul: „Despre recunoștința față de Dumnezeu". Dacă Dumnezeu este într-adevăr așa, înseamnă că toată viața noastră ar trebui să fie recunoștință de la un cap la altul, recunoștință întrupată în cugetul nostru, în inima noastră, în voința noas-

tră, în fiecare acțiune a noastră. Să ne gândim la toate cele despre care am vorbit acum: la Dumnezeu, la nemăsurata Lui frumusețe, și la nemăsurata Lui dragoste, și la felul în care fiecare dintre noi ar putea să-și exprime această recunoștință în condițiile vieții sale, vârstei sale, sănătății sale, situației sale, în toate condițiile vieții ce-l înconjoară, la felul în care ar putea să facă din această viață bucurie pentru Dumnezeu, bucurie pentru oameni și mântuire.

Această a doua predică vreau să o închin unor oameni – mai exact, unui sfânt al pământului rusesc și unei femei de care nu-și mai amintește nimeni în afară de doi oameni a căror viață a salvat-o și de încă alți câțiva, care știu despre acest lucru. Pe parcurs vor fi amintiți și alți oameni. Eu aș vrea să dau însă exemplul acestor oameni, în pofida faptului că ei sunt nemăsurat mai presus de noi și în pofida faptului că îndeobște noi nu suntem în stare să împlinim ceea ce au împlinit ei; vreau să fac asta pentru ca înaintea ochilor voștri să stea exemplele unor oameni la fel ca noi, care prin întregimea și simplitatea credinței lor au fost în stare să fie într-adevăr asemănători cu Hristos, în sensul

că au fost în stare să întrupeze în viața lor – în mod conștient și foarte manifest, după cum mi se pare mie – învățătura pe care Hristos a dat-o atât prin cuvântul, cât și prin exemplul Său. La Viețile Sfinților merită să medităm, pentru că la sfinți ne gândim în cea mai mare parte ca la niște oameni care au fost deja proslăviți, ca la niște oameni ce sunt deja obiect al venerației noastre. Cu decenii înainte de proslăvire, ei erau însă oameni la fel de simpli ca noi toți: au fost prunci la fel ca noi, la fel ca Hristos, au fost copii care se jucau, simpli, nepretențioși, dintre care unii au fost evlavioși, iar unii deloc evlavioși la o vârstă fragedă, și într-un anumit moment s-a atins de sufletul lor un oarecare cuvânt pe care Dumnezeu l-a rostit și pe care ei au fost în stare să îl audă. Acest cuvânt putea fi o poruncă, putea fi pur și simplu o spusă a Mântuitorului Hristos, putea fi o istorisire din Evanghelie sau din *Viețile Sfinților*. Și acel cuvânt a înflorit atât de viu în sufletul lor, încât au putut să-și clădească pe el întreaga viață.

Noi auzim Evanghelia în fiecare săptămână, o citim în fiecare zi, luăm parte la slujbe, îi admirăm pe sfinți, îi proslăvim, ne uimim de nevoința mu-

cenicilor contemporani nouă – însă aceasta schimbă viața noastră într-o foarte mică măsură. Îi aplaudăm pe sfinți de parcă ar defila prin fața noastră pe scena istoriei, iar noi am fi spectatori, însă nu primim de la ei provocarea pe care o reprezintă viața lor – iar viața unui sfânt e o provocare! În vechime se spunea despre Noe că el a fost şi osânda, şi mântuirea neamului omenesc din vremea sa. Şi, într-adevăr, prin faptul că s-a priceput să fie om credincios, curat, în mijlocul unor oameni care îşi pierduseră conştiința şi credința, el era o osândă pentru cei din jur, pentru că dovedea prin tot profilul său, ca să zic aşa, prin toată viața sa, prin toată ființa sa, că ceea ce ei socoteau a fi cu neputință şi ca atare respingeau este cu putință. Acelaşi lucru îl spuneau Părinții Bisericii despre Mântuitorul Hristos: El este o osândă întrucât ne-a arătat ce este chemat omul să fie şi ce poate fi el cu ajutorul harului dumnezeiesc; şi totodată El este mântuirea noastră.

Să privim în aceste două vieți despre care vreau să vă povestesc, despre care mulți au auzit deja de la mine, dar la care merită totdeauna să medităm iarăşi şi iarăşi. Aceia dintre voi care au auzit deja lucrurile acestea să

nu-şi astupe auzul, să nu spună de-a lungul întregii predici: „Eu am auzit deja toate astea, nu sunt ceva nou". Problema nu este ca lucrurile acestea să fie noi, problema este ca ele să se ridice înaintea conştiinței fiecăruia dintre noi şi ca conştiința noastră să fie nevoită să răspundă cu **da** sau **nu** la provocarea pe care ne-o aruncă viața nevoitorului.

Primul despre care vreau să vă vorbesc este un foarte tânăr cneaz rus de la sfârşitul secolului al XII-lea, Mihail de Murom. Tatăl lui era creştin, întreaga familie nu numai că era botezată, dar şi crezuse puternic, cu seriozitate, în Evanghelie şi în Hristos. Tatăl lui cârmuia peste ținutul Muromului, care era înconjurat de o mare întreagă de triburi păgâne ce încă nu crezuseră şi nu se botezaseră. Şi iată că s-a iscat un război; într-un scurt răstimp, tribul care năvălise asupra Muromului a fost zdrobit, iar rămăşițele lui s-au închis într-o aşezare întărită ca să se apere până la ultimul om. Ostaşii cneazului de Murom au făcut tabără în pădure, împresurând aşezarea; nu era nici o nădejde pentru cei dinăuntru, nici să iasă cumva de acolo, nici să primească ajutor sau hrană: cneazul de Murom n-avea decât

să aştepte ca foamea şi deznădejdea să-i silească pe locuitori să capituleze. El credea însă în Hristos, credea în Evanghelie, şi pentru el era limpede că oamenii aceia, care îl socoteau duşman neîmpăcat, nu îi erau vrăjmaşi, deoarece creştinul n-are vrăjmaşi, ci toţi sunt pentru el fraţi făcuţi de Dumnezeu – rătăciţi sau care şi-au găsit calea, însă oricum fraţi. El nu putea îngădui ca locuitorii – oşteni puternici şi femei, adolescenţi şi copii – să moară de foame; el ştia că fiecare dintre ei este, personal, preţios pentru Dumnezeu, că de dragul mântuirii fiecăruia dintre ei Hristos a devenit om, a îndurat grozăvia grădinii Ghetsimani şi moartea pe cruce, că El ar fi murit chiar şi pentru un singur om aşa cum a murit pentru tot neamul omenesc, că El a murit nu pentru toţi în mod colectiv, ci pentru fiecare în parte. Şi a hotărât să le propună pace în numele lui Hristos, pace în numele Celui ce a adus împăcarea cerului şi pământului. El le-a propus pace fără condiţii, pur şi simplu pentru Dumnezeu. Locuitorii care apărau aşezarea întărită nu puteau crede: în Hristos ei nu credeau, Evanghelia pentru ei nu era vestea cea bună, ci basm, şi pe deasupra unul care le era probabil necunos-

cut; ca cineva să-i propună libera ieșire și viața vrăjmașului care nu mai este, deja, în stare să se apere era ceva de neconceput pentru ei. În propunerea aceea locuitorii așezării au văzut un vicleșug de război. În orice caz însă, dorind, poate, să se folosească chiar și de acest lucru, i-au oferit cneazului de Murom un târg: îi vor primi propunerea, cu o condiție totuși – și anume că le va da ca ostatic pe unul dintre fiii săi adolescenți. Aceștia erau cu el în campanie, locuiau împreună cu el în pădure, într-o casă din bârne. Înaintea cneazului s-a ridicat o problemă de conștiință: pe de o parte, propunerea pe care le-o făcuse vrăjmașilor o făcuse în numele lui Hristos, din convingere; pe de altă parte, știa că dacă avea să-l dea pe unul dintre fiii săi se poate să nu-l mai vadă niciodată: vrăjmașii pot să-l batjocorească, să îl omoare, să-l chinuie pe zidurile întăriturii sub ochii tatălui, pot să-l înșele întru totul. Scriitorul Vieții ne povestește cum umbla cneazul noaptea prin locuință, neputându-se hotărî: să își dea fiul, și pe care anume? Ori să se renunțe la conștiința sa creștină? Unul dintre copii s-a trezit – Mihail, prâslea. S-a uitat, a urmărit ce face tatăl său și, chemându-l, a început să-i

iscodească: ce-l tulbură atât de mult când biruința nu mai poate să-i scape? Şi până la urmă a primit răspuns, tatăl i-a lămurit totul. Băiatul s-a ridicat atunci şi i-a zis: „Tată, ceea ce-mi spui este chiar ce mi-ai povestit despre mântuirea noastră! Dacă mă vei trimite la vrăjmaşii tăi, vei face cum a făcut Tatăl nostru Ceresc cu neamul omenesc, iar eu voi face cum a făcut Hristos: voi veni împăciuitor!" În cele din urmă, dimineața s-a hotărât să fie trimis la vrăjmaşi băiatul.

Vreau să vă atrag imediat atenția asupra simplității şi întregimii cu care atât tatăl, cât şi fiul au primit istorisirea evanghelică – nu ca pe o alegorie, nu ca un ideal ce nu poate fi urmat în practică, ci ca pe un mod foarte real de a gândi, de a simți şi de a proceda. Probabil că tatăl i-a povestit băiatului său despre Mântuitorul în aşa fel încât acesta n-avea cum să nu vadă lucrurile lui Dumnezeu în trăsăturile vieții omeneşti. Şi înaintea noastră se ridică îndată problema: cum ne vorbim noi unul altuia despre toate lucrurile acestea? Cum ne povestim această istorisire? Cum o transmitem copiilor, nepoților, oamenilor din jur? Ca pe o povestire îndepărtată sau ca pe ceva de cea mai mare actualitate?

Ca pe o relatare teologică seacă sau ca pe o povestire de trup şi sânge, de suflet şi duh? De ce n-ajunge această istorisire la cei către care o îndreptăm? De ce devine în gurile noastre atât de palidă? de ce îşi pierde consistența? De ce este atât de anemiată?

Când a venit vremea ca băiatul să fie dat ostatic, el a ieşit din codrul întunecat şi a luat-o spre aşezare printr-o poiană largă. Era linişte şi pe întăriturile aşezării, şi în pădure; oamenii contemplau cu răsuflarea tăiată ceea ce se săvârşea: un băiat de nouă ani, singur, mergea să împace două popoare, mergea deoarece crezuse în Hristos şi deoarece tatăl lui crezuse cu atâta seriozitate în cele istorisite de Evanghelie, încât până la urmă, după o luptă chinuitoare cu sine însuşi, şi-a dat totuşi fiul. Deodată a străbătut aerul o săgeată slobozită de pe întăriturile aşezării, şi băiatul a căzut. Şi în clipa aceea s-a întâmplat lucrul cel mai neaşteptat: oamenii s-au aruncat spre băiat şi de pe întăriturile aşezării, şi din pădure, uitând că sunt vrăjmaşi, uitând că îi pândeşte moartea de la cei din cealaltă tabără, cutremurați de groaza că această frumusețe s-a prefăcut deodată într-o urâciune atât de cumplită. Şi atunci când, des-

coperind că băiatul murise, s-au uitat unii la alţii, rândurile lor erau amestecate şi le-a devenit limpede faptul că nu mai erau vrăjmaşi. Pornirea într-un singur cuget care îi făcuse să se amestece în jurul trupului băiatului ucis, această pornire de admiraţie, de groază, de dragoste i-a împăcat.

Adeseori se pune întrebarea în ce fel moartea lui Hristos, adică o nouă şi mai înfricoşătoare fărădelege omenească, a putut să-L împace pe Dumnezeu cu omul. Din pilda lui Mihail de Murom vedem cum s-a putut întâmpla aceasta. Se împacă nu orişicine, se împacă cel ce a fost în stare să răspundă cu sufletul; şi cel ce va răspunde poate afla pacea, şi curăţirea, şi viaţa nouă. Nouă nu ni s-a dat să săvârşim asemenea nevoinţe de sânge, de moarte, în schimb ni se dau nevoinţe mici. Când vorbim despre murire, nu trebuie neapărat să ne gândim la a muri cu acea moarte definitivă de care ne aminteşte îndeobşte acest cuvânt. Poţi să mori în mai multe feluri: murirea începe în clipa când omul încetează să îşi îndrepte toată atenţia spre sine însuşi, când îşi întoarce privirile de la sine însuşi, când şi le aţinteşte spre alt om, ori spre viaţă, ori spre oameni, când simte treptat că între viaţă şi el

stă un subțire perete despărțitor – el însuşi – şi vrea să îndepărteze acest perete, şi de fiecare dată când se întoarce la el gândul la sine însuşi poate să-i spună acestei năluci a lui: „Pleacă de la mine! La o parte din calea mea – te faci piedică între mine şi lume, oameni, viață, îngustezi totul, mă lipseşti de posibilitatea şi de capacitatea de a iubi!" Murirea începe atunci când omul, după cuvântul Mântuitorului, se leapădă de sine – iar asta putem s-o facem, la diferite niveluri, zi de zi, tot timpul, simplu, iar uneori şi eroic. Uneori simplu, pentru că uneori e o bucurie să uiți de tine însuți de dragul celui iubit sau de dragul a ceva ce ni se pare atât de mare, atât de sfânt, de luminos – iar uneori este nevoie de hotărâre aspră, de un efort al voinței. Uneori, acest **eu**, care stă între dreptate şi mine, abia se bagă de seamă, pe când alteori stă ca un zid; uneori poți să-l înlături cu mâna, alteori trebuie să-l spargi ca pe un perete. Într-un fel sau în celălalt însă, murirea începe tocmai cu asta; şi murirea acestui **eu** concentrat asupră-şi se împlineşte, într-un anumit fel, în dragoste, atunci când omul, Dumnezeu, oamenii, ideea nobilă, idealul devin pentru noi mai importante decât pro-

pria bunăstare, propria fericire, propria viață.

Şi fiecare dintre noi poate să cugete şi să-şi pună întrebarea: „Cum trăiesc **eu**? Urmez într-o anumită măsură, fie ea cât de mică, pildei lui Hristos, sau pildei lui Mihail de Murom, sau pildei nenumăratei mulțimi de sfinți? În ce măsură **eu** sunt centrul, începutul, sfârşitul şi scopul absolut – iar prin aceasta sunt fără Dumnezeu şi fără omenie? Şi în ce măsură Dumnezeu, dragostea, un scop mai presus de mine, mai vrednic de Dumnezeu şi de oameni decât eu însumi, reprezintă centrul vieții mele?" Din exemplul lui Mihail de Murom vedem cum un băiat de nouă ani, în simplitatea şi întregimea inimii sale, a fost în stare, împreună cu tatăl său, să întruchipeze limpede şi concret întreaga taină a mântuirii noastre. Înaintea noastră stă o sarcină mult mai simplă: reprezentăm, oare, puterea împăcării? Reprezentăm, oare, puterea dragostei? În inima noastră, în viața noastră şi prin noi, Evanghelia reprezintă oare **vestea cea bună**, care ajunge la oameni ca bucurie, ca libertate, ca viață nouă?

Cel de-al doilea exemplu pe care vreau să vi-l dau priveşte al nouă-

sprezecelea an al veacului nostru. Unul dintre orașele Rusiei centrale, care trecuse rând pe rând în mâinile taberelor aflate în luptă, a ajuns sub o stăpânire nouă; în orășelul cu pricina se afla o femeie, soție de ofițer rus, cu cei doi copii ai săi. Se ascunsese la marginea orașului, într-o căsuță lăsată în părăsire, și hotărâse să aștepte momentul când va putea să fugă. Odată, seara, cineva i-a bătut la ușă. Înfiorată, femeia a deschis ușa și s-a trezit în fața unei tinere care i-a zis: „Sunteți cutare, nu-i așa? Trebuie să fugiți neîntârziat, fiindcă ați fost trădată și în noaptea asta vor veni să vă ridice". Uitându-se la ea, mama și-a arătat copiii: „Unde să fug? Cu ei n-o să ajung departe, și o să ne recunoască îndată!" Și atunci, tânăra cu pricina, care era doar o oarecare vecină, s-a preschimbat dintr-o dată în acea ființă mare pe care o desemnează cuvântul evanghelic **aproape**: „Nu! Nu o să vă caute, căci în locul dumneavoastră o să rămân eu". „Dar o să vă împuște!", a zis mama. La care tânăra a zâmbit din nou: „Da! Dar eu n-am copii". Și mama a plecat, iar tânăra a rămas. Au venit noaptea târziu, au prins-o pe tânără (o chema Natalia) și au împușcat-o. Noi ne putem închipui însă o mulți-

me de lucruri dincolo de aceste fapte, şi ni le putem închipui nu cu fantezia pură, ci prin imagini din Evanghelie. Mama a plecat cu copiii, Natalia a rămas singură în casă, în seara ce se lăsa, în noaptea ce se lăsa. Era întuneric, frig şi singurătate. Şi nu o aştepta nimic decât o moarte prematură, violentă, cu nimic meritată, nimănui trebuitoare, moartea altei femei, care avea să devină moartea ei pur şi simplu din dragoste. Aceasta nu ne aminteşte, oare, de noaptea din grădina Ghetsimani? Ea era de o vârstă nu numai cu mama care tocmai plecase, ci şi cu Mântuitorul Hristos. Şi El, în acea noapte, în întunericul tot mai adânc, în răceala nopţii, în singurătate, aştepta moartea – o moarte aparent lipsită de sens: o moarte ce nu era în El şi care avea să fie adusă asupra Lui. Aştepta o moarte care nici măcar nu era moartea Lui, ci moartea omenirii, pe care o luase asupra Sa. Şi de trei ori S-a rugat Tatălui: „Părinte! Treacă paharul acesta! Părinte, dacă nu este cu putinţă să treacă, da, îl primesc... Părinte! Fie voia Ta...!" (v. Mt. 26, 36-46). Ruga cu privire la pahar este agonia lui Hristos dinaintea morţii, cutremurarea întregii Sale firi omeneşti la gândul morţii, lupta lăuntrică, trece-

rea peste toate, ca să se facă voia lui Dumnezeu, cea mântuitoare pentru toți. Hristos S-a apropiat de ucenicii Săi de trei ori în nădejdea că va întâlni o privire omenească, va auzi glasul omenesc al unui prieten, se va atinge de mâna, de umărul unuia dintre ei – însă ei dormeau: îi biruiseră oboseala, ceasul târziu, frigul, mâhnirea; de două ori S-a întors, şi de trei ori a rămas singur în fața morții Sale – mai bine zis, în fața morții neamului omenesc, pe care El a luat-o asupra Sa.

Natalia era singură, era frig, întuneric, singurătate, nu avea unde să se ducă, nu avea la cine să iasă. Sau, mai bine zis, ar fi putut să iasă: n-avea decât să treacă pragul, şi ar fi fost deja Natalia, nu femeia a cărei moarte avea să devină moartea ei. Şi a rămas în acel cerc al morții prin voință şi prin iubire. Şi, fără îndoială, în noaptea aceea s-au ridicat înaintea ei şi întrebări. Dacă mama a putut pleca, dacă mama s-a putut salva cu copiii, atunci merita să îndure aceea noapte ghetsimanică şi moartea de glonte – dar dacă totul e în zadar? Dacă vor fi prinşi, dacă vor fi împuşcați, iar jertfa ei va rămâne deşartă?

Această întrebare s-a ridicat înaintea unuia dintre cei mai mari proro-

ci ai Vechiului Testament, care a stat la granița dintre vremea veche şi vremea nouă – Ioan Botezătorul. Când era închis în temniță, aşteptând moartea, i-a trimis pe doi dintre ucenicii săi la Mântuitorul ca să-L întrebe: *Tu eşti Cel ce trebuie să vină, ori aşteptăm pe altul?* (Mt. 11, 3) Ce se ascunde îndărătul întrebării acesteia? Oare nu cumplita întrebare: „Pentru ce mor eu acum? De dragul a ce?" Dacă Hristos este Cel aşteptat de lume, atunci nevoința istovitoare a tinereții timpurii, nevoința eroică a anilor de maturitate şi moartea aşteptată capătă sens, atunci pot fi primite – dar dacă se va dovedi că s-a înşelat? Dacă s-a înşelat în privința celor pe care părea că Dumnezeu Însuşi i le-a grăit? Dacă s-a înşelat în privința recunoaşterii lui Hristos, dacă a greşit în privința primirii Lui? Şi atunci, toată viața lui, de la un cap la altul, rămâne fără noimă, e pierdută; atunci zadarnice sunt nevoințele tinereții, zadarnică propovăduirea lui, zadarnic faptul că toată viața s-a micşorat ca Hristos să crească la măsura deplină, s-a „redus la zero" ca Hristos să fie singurul căruia I se dă atenție. Şi Hristos nu i-a dat un răspuns nemijlocit celui mai mare dintre proroci, nu l-a lipsit de nevo-

ința eroică a credinței. Prorocului i-a dat răspuns din proroc (v. Is. 35, 5-6; 61, 1): „Spuneți-i lui Ioan că orbii văd, șchiopii umblă, săracii binevestesc și *fericit este cel ce nu se va sminti întru Mine* (Mt. 11, 5-6)". Ioan a rămas până la capăt în fața necesității de a crede – de a crede în cuvântul lui Dumnezeu, ce răsunase la el în suflet, de a crede în ceea ce văzuse atunci când Hristos a venit la el, pe malurile Iordanului, ca să Se boteze. Hristos nu l-a mângâiat, l-a trimis la cuvântul prorocesc și la mărturia lăuntrică a propriei inimi și a propriei minți.

Ne putem cu ușurință închipui că și Natalia a căzut pe gânduri în urma aceleiași întrebări: „Oare mor zadarnic sau nu?" Dar ei nu i s-a dat nici măcar acel răspuns pe care l-a primit Botezătorul.

Să ne amintim și de Petru în noaptea când L-au prins pe Hristos, L-au dus la judecată, iar Petru a mers în urma Lui până în curtea arhiereului (v. Mc. 14, 66-72). Slujitoarea îi zice: „Nu-i așa că și tu ai fost cu El?" *Nu-L cunosc pe Omul Acesta!* – și se trage spre ieșire. Alții îi spun: „Ba da, sigur, ai fost cu El, ai și accent de galileean: ești din același cerc!" *Nu-L cunosc pe Omul Acesta*. Altă slujitoare: „Dar

te-am văzut în grădina Ghetsimani!" *Nu! Eu pe Omul Acesta nu Îl cunosc!* – şi iese. A ieşit, şi e liber; acum nu mai e Petru, nu mai e Kifa, nu mai e ucenic, acum e doar Simon, fiul lui Iona, fratele lui Andrei, e ca toată lumea; atâta doar că, ieşind, s-a întors, a privit spre fereastră, prin care se vedea judecata; cocoşul a cântat, şi Hristos a întors capul, S-a uitat la ucenicul Său trădător, iar Petru şi-a amintit totul şi a izbucnit în plâns. El nu s-a întors însă; nu s-a întors în curtea casei arhiereşti, nu le-a spus slujitoarelor şi tuturor celorlalţi: „Eu v-am minţit, eu am fost cu El, eu Îi sunt ucenic..." – a plecat. A plecat cu ruşinea şi deznădejdea sa; într-o istorisire se spune: ca o fiară rănită, s-a ascuns în casa lui Ioan Marcu.

Şi Natalia putea să iasă, să fie iarăşi ea însăşi – dar n-a ieşit. Şi chipul ei ne ridică aceeaşi întrebare: „Dar ce s-a întâmplat mai departe? De ce a murit?" La asta s-ar putea da două răspunsuri: cel dintâi, că mai mare dragoste decât cel ce îşi pune sufletul pentru prietenii săi n-are nimeni (v. In 15, 13). Chiar dacă mama şi copiii ar fi pierit, ea ar fi împlinit până la capăt porunca: *să vă purtaţi poverile unul altuia, şi aşa veţi împlini legea lui Hris-*

tos (Gal. 6, 2). Ea a luat asupra sa toată povara acelei mame şi a copiilor ei şi a purtat-o, şi asta ar fi fost de ajuns. Asta însă nu este totul: mama şi copiii au fost salvați, au trăit după aceea ani mulți, doi dintre ei încă mai trăiesc. Ei trăiesc însă ca în lumina acestei morți; mama mi-a zis odată: „Toată viața am trăit cu nădejdea că vom trăi în aşa fel ca lumea să nu rămână în pagubă prin moartea acelei Natalii". Despre Natalia nu ştiau nimic şi nu ştiu nimic, în afară de faptul că şi-a dat viața pentru ei. Ei ştiu însă că o asemenea viață ar fi înflorit, de-a lungul a mulți ani, ca un arbore în ramurile căruia se pot adăposti o mulțime de păsări, după imaginea evanghelică (v. Mt. 13, 32), că ea ar fi înflorit ca o mare frumusețe şi noimă şi ar fi adus roade bogate. Şi iată că aceşti trei oameni care au rămas vii prin moartea ei şi-au luat sarcina de a fi rodul vieții ei.

Mi se pare că povestirea aceasta poate captiva pe oricare dintre noi; am folosit-o de două sau de trei ori în predicile pe care le-am rostit în Rusia şi am văzut ce ecou găsea ea în oamenii care au trecut prin grozăvia primului război, şi a revoluției, şi a celui de-al doilea război. Ecoul pe care îl află în noi este slab: admirăm, ne mi-

răm – şi atât. Şi totuşi, este vorba de o simplă provincială din centrul Rusiei, care nu era remarcabilă decât prin faptul că era o femeie cu inimă, o femeie în care împreună-pătimirea era mai puternică decât orice iubire de sine, o femei care putea să uite de sine însăşi – în chip ascetic, cu osteneală, fără îndoială că în luptă cu ea însăşi – ca alţii să poată trăi, şi nu doar cu viaţa fizică, ci pur şi simplu **trăi**, în toate înţelesurile cuvântului.

Iată cel de-al doilea exemplu, exemplu eroic, foarte, foarte măreţ, la care merită să cugetăm. Noi nu avem posibilitatea să-l reproducem – şi slavă Domnului pentru asta! –, dar putem să învăţăm din el cum să înţelegem ceea ce s-a întâmplat în Evanghelie; Natalia este pe înţelesul nostru, ea este fiică a veacului al XX-lea, fiică a patriei noastre mamă. Ea a trăit acea tragedie pe care toţi o trăim direct sau indirect şi ale cărei ecouri trăiesc în noi. În ceea ce v-am povestit însă, m-am străduit să stabilesc legătura dintre ea şi Evanghelie, dintre Petru şi ceilalţi ucenici, dintre Ioan Botezătorul şi Mântuitorul Hristos. Încercaţi, aşa cum mă străduiesc şi eu, pornind de la acel simţământ viu, direct, accesibil, pe care îl stârneşte gândul la Na-

talia – încercați să dați viață în voi înșivă istorisirii despre Hristos, despre Ioan Botezătorul, despre ucenicii care dormeau, despre Petru, care s-a lepădat de Învățătorul său și plângea. Încercați să faceți legătura între viață și singurul lucru care îi poate da puterea de viață și calitatea de viață: cu Evanghelia, cu Hristos, cu Dumnezeu.

Taina iubirii

– cuvânt despre căsătoria creştină –

M-am hotărât să închin cuvântul acesta problemei familiei şi căsniciei. Mi se pare că într-o lume a cărei lege este acum dezbinarea, înfruntarea, legăturile încordate dintre indivizi, grupuri sociale şi popoare, tema aceasta este extrem de importantă.

Căsătoria e o minune pe pământ. Într-o lume unde toţi şi toate sunt în dezbinare, căsătoria e locul unde doi oameni, mulţumită faptului că s-au îndrăgit unul pe celălalt, devin una; locul unde se termină dezbinarea, unde începe înfăptuirea vieţii în unire. Şi în aceasta constă cea mai mare minune a relaţiilor omeneşti: doi devin dintr-o dată o singură personalitate; dintr-o dată, două persoane, întrucât s-au îndrăgit una pe alta şi s-au ac-

ceptat una pe alta până la capăt, desăvârşit, ajung ceva mai mare decât o pereche, decât pur şi simplu doi oameni – ajung una.

La acest lucru fiecare trebuie să chibzuiască, pentru că a trăi în dezbinare este chinuitor, este greu, iar împreună este uşor, este ceva cu care suntem deprinşi. Interesele intelectuale, gusturile se deosebesc, şi, ca atare, este foarte uşor să-ţi spui: „vreau să trăiesc prin ceea ce mă interesează: unii trăiesc pentru câştig, alţii pentru cultură, alţii caută un ideal, însă eu sunt o unitate autosuficientă, îmi sunt de ajuns eu însumi...". De fapt însă, aceasta naşte dezagregarea societăţii, dezagregarea umanităţii. În ultimă instanţă, nu mai rămâne nimic din minunata unire care ar fi putut să fie între oameni. Şi căsătoria, după cum am spus, reprezintă minunea refacerii unităţii acolo unde aceasta nu poate fi refăcută prin puterile omeneşti.

Pentru aceasta însă trebuie să pricepem ce este dragostea şi cum ne putem lega între noi prin dragoste, pentru că dragostea e de mai multe feluri. Folosim cuvântul acesta în împrejurări foarte diferite. Spunem că Îl iubim pe Dumnezeu, că ne iubim părinţii, că ne iubim soţia, soţul, copiii; dar spu-

nem, de asemenea, că **iubim** lucrurile dintre cele mai neînsemnate. Înjosim acest uluitor, sfânt cuvânt, zicând: „iubesc înghețata, iubesc plimbările, iubesc fotbalul, iubesc teatrul...". Şi prin aceasta degradăm calitatea cuvântului însuşi şi ne trezim prizonieri ai confuziei acesteia.

Dragostea este un sentiment uimitor, însă ea nu este numai un sentiment, ea e o **stare** a întregii ființe. Dragostea începe în clipa când văd în fața mea un om şi străvăd adâncurile lui, când văd deodată esența lui. Bineînțeles, când spun: „eu văd", asta nu înseamnă: „pătrund cu mintea" sau „văd cu ochii", ci „**pătrund cu toată ființa mea**". Dacă este îngăduit să facem o comparație, în acelaşi fel se poate spune că pătrund frumusețea – de pildă, frumusețea muzicii, frumusețea naturii, frumusețea operei de artă, atunci când stau înaintea ei uimit, mut, nefăcând altceva decât să receptez ceea ce se află în fața mea, nefiind în stare să exprim asta prin vreun alt cuvânt în afară de exclamația: „Doamne! Cât e de minunat!" Taina iubirii față de om începe în clipa când ne uităm la el fără dorința de a-l poseda, fără dorința de a stăpâni asupra lui, fără dorința de a ne folosi în vreun fel de

darurile lui sau de personalitatea lui, ci doar privim şi ne minunăm de frumuseţea care ni s-a descoperit.

Când mă aflu faţă în faţă cu un om pe care îl văd cu ochii iubirii, nu cu ochii nepăsării sau cu ai urii, ci anume cu ai iubirii, atunci mă împărtăşesc de omul acela, între noi începe ceva comun, o viaţă comună. Receptarea omului are loc la o profunzime care se află dincolo de cuvinte, dincolo de emoţii. Un credincios ar zice: „Când îl văd pe om în această lumină, în lumina iubirii curate, văd în el **chipul lui Dumnezeu**, o icoană". Ştiţi, fiecare dintre noi reprezintă o icoană, un chip al lui Dumnezeu, însă noi nu ştim să ne aducem aminte de acest lucru şi nu ştim să ne purtăm unii cu alţii în mod corespunzător. Dacă am putea să ne amintim că în faţa noastră se află o icoană, un lucru sfânt! Asta nu înseamnă în nici un caz că icoana cu pricina este în toate privinţele preafrumoasă. Ştim cu toţii ce se întâmplă uneori cu picturile marilor maeştri, sau cu icoanele, sau cu oricare operă de artă, cu orice formă de frumuseţe: orice frumuseţe poate fi mutilată – indiferenţa, împrejurările, răutatea pot mutila chiar şi cel mai

frumos obiect. Atunci când în fața noastră se află însă opera unui maestru mare, un tablou mutilat, pângărit în parte, putem vedea în el fie stricăciunea, fie frumusețea ce s-a păstrat. Dacă privim la acel tablou, la orice operă de artă, cu ochii iubirii ce se minunează, vedem frumosul, iar pentru restul ne putem întrista, putem plânge. Şi ne putem hotărî, uneori, să ne închinăm toată viața refacerii a tot ce e vătămat în acel chip, în acel tablou, în acea operă de artă. Asta ține de dragoste: a privi la om şi a vedea în el o frumusețe de nerăpit, iar totodată a te îngrozi de ceea ce viața a făcut din el, a săvârşit asupra lui. Dragostea este tocmai extrema suferință, durere pentru că omul e nedesăvârşit şi totodată minunarea pentru că el este atât de uluitor, irepetabil de frumos. Şi iată, dacă priveşti măcar o dată la om în felul acesta, poți să îl îndrăgeşti în pofida a tot ce le sare în ochi altora.

Cât de des nu se întâmplă ca celui îndrăgostit să i se spună: „Ce ai găsit la el? Ce ai găsit la ea?" – şi omul dă răspunsul absolut delirant: „Dar nu vezi ce minunată este, ce frumos este?" Şi se dovedeşte că, da, aşa şi este, omul cu pricina e minunat, pentru că cel care iubeşte vede frumusețea,

iar cel care nu iubeşte, sau e nepăsător, sau urăşte vede doar rănile. De lucrul acesta, iată, e foarte important să nu uităm. Este extrem de important să ne amintim că dragostea este realistă până la capăt, că ea îl cuprinde în întregime pe om şi că ea vede, ea este văzătoare, însă în loc să osândească, în loc să se lepede de om, ea plânge pentru schilodirea lui şi este gata să îşi dea viața pentru ca tot ce-i bolnav, tot ce-i stricat să fie îndreptat şi tămăduit. Asta este ceea ce se numeşte atitudinea „cu întreagă înțelepciune" față de om, acesta este adevăratul principiu al dragostei, cea dintâi viziune serioasă.

Am vorbit deja despre dragoste ca despre o stare contemplativă, în care omul, privind la altul, vede în el, dincolo de trăsăturile lui exterioare, în pofida sunetelor glasului său, în pofida a toate, o anumită adâncime ce reprezintă pentru el o icoană, ce reprezintă pentru el o frumusețe. Această frumusețe a fost vătămată în parte de viață, de trecut, de împrejurări, însă ea este **acolo** şi numai ea are însemnătate în acel om – deşi, bineînțeles, şi ceea ce este vătămat trebuie luat în considerare.

Dacă este să vorbim însă de **contemplație**, putem oare să vorbim şi

despre creerea unor relații omenești vii? A-L contempla pe Dumnezeu, a contempla o icoană, a contempla frumusețea naturii, a privi cu atenție un tablou, a trăi profund o muzică – toate acestea sunt de înțeles; în ce fel însă poate o asemenea contemplație să ducă la niște relații omenești autentice? Mi se pare că răspunsul este acesta: contemplația cu pricina îi deschide pe amândoi către o stare în care ei pot să se contopească în profunzime, pot, dincolo de orice cuvinte, să se înțeleagă și să se simtă unul pe altul. Știm cu toții lucrul acesta din experiență, dar ce ușor îl dăm uitării... Care dintre noi n-a stat cu cineva drag – cu mama, cu soția, cu soțul, cu un prieten – la ceas de seară, când amurgea, când în jur totul se potolea? La început – discuție, apoi cuvintele deveneau tot mai rare și tăcerea se așternea, însă rămânea în urmă o anume liniște; ascultam cu luare-aminte sunetele: trosnetul lemnelor în șemineu, ticăitul ceasurilor, depărtatele zgomote de afară; apoi, dispăreau și sunetele acestea, și se lăsa o liniște atât de adâncă, o tăcere a sufletului. Și iată că în tăcerea aceasta a sufletului simți dintr-o dată că ai devenit atât de apropiat prietenului, omului care se află alături

de tine. Aceasta nu este, bineînțeles, o contopire în sensul că un om devine altul, ci în acela că cei doi se unesc la o asemenea adâncime de trăire a celuilalt, încât nu mai este nevoie de cuvinte: ei sunt **împreună**, şi dacă iubirea este îndeajuns de profundă, ei au devenit un tot.

Şi acestea sunt valabile pentru căsnicie în toate privințele – nu numai în privința sentimentelor, nu numai în privința împărtăşirii de aceleaşi idei, ci în privința comuniunii trupeşti. Atâta doar că trebuie să ne amintim, trebuie să ştim foarte bine că unirea trupească a celor doi oameni ce se iubesc nu este începutul, ci deplinătatea şi limita relaţiilor dintre ei, că doar atunci când cei doi oameni au devenit una cu inima, cu mintea, cu duhul, unirea lor poate să crească, să se descopere prin unirea trupească, ce devine atunci nu lacomă posedare reciprocă, nu dăruire reciprocă pasivă, ci **taină** cât se poate de autentică, adică lucrare care vine drept de la Dumnezeu şi duce drept la El. Unul dintre Părinţii Bisericii din vechime a zis că lumea nu poate exista fără taine, adică fără ca anumite stări, anumite relaţii dintre oameni să fie suprapământeşti, cereşti, minunate; şi, continuă

același, căsătoria, ca unire a doi oameni într-o lume dezbinată, reprezintă o astfel de taină, de minune ce covârșește **toate** relațiile naturale dintre oameni, toate stările naturale. Și căsătoria trupească reprezintă, după învățătura unuia dintre Părinții Bisericii, o taină asemenea Euharistiei, împărtășirii credincioșilor. În ce sens? În acela că în Euharistie, prin puterea lui Dumnezeu, prin minunea iubirii care unește și a credinței reciproce, credinciosul și Hristos devin una. Și în căsnicie (bineînțeles, la alt nivel și în alt fel), datorită credinței reciproce și a iubirii reciproce, doi oameni depășesc orice dezbinare și devin o singură ființă, o singură personalitate în două persoane. Aceasta reprezintă în același timp deplinătatea căsătoriei sufletesc-duhovnicesc-trupești și deplinătatea „întregii înțelepciuni", când cei doi se raportează unul la celălalt ca la ceva sfânt și preschimbă toate relațiile lor, inclusiv cele trupești, într-o taină, în ceva care se înalță mai presus de pământ și se ridică la veșnicie.

În Sfânta Scriptură, căsătoria reprezintă expresia extremei bucurii, extremei deplinătăți. Aceasta nu este o deplinătate a odihnirii, ci o sărbătoare a bucuriei și a iubirii. Cea mai

desăvârşită imagine a ei ne este dată prin aşa-numita *nuntă a Mielului*[1], adică prin unirea, prin bucuria întâlnirii lui Dumnezeu Care S-a făcut om, Care Şi-a dat lumii toată viaţa Sa, toată fiinţarea Sa, cu făptura: când toate acestea au fost deja săvârşite, când nu a mai fost deja înfruntare, când Dumnezeu şi omul au fost uniţi printr-o viaţă comună. Şi asta nu se mărgineşte la om, ci creşte dincolo de el şi cuprinde toată făptura, aşa încât Apostolul Pavel a putut spune: *va fi Dumnezeu totul întru toţi* (I Cor. 15, 28).

Pe de altă parte, avem imaginea folosită de Apostol şi care caracterizează Biserica drept *Mireasă a Mielului* (Apoc. 21, 9). Cine este o astfel de mireasă? Mireasă, în esenţă, este acea fată care a găsit în sine o asemenea profunzime şi o asemenea tărie, încât a fost în stare, a putut să îndrăgească un om cu iubire unică, irepetabilă, fiind gata să lase totul şi să fie cu el, să îl urmeze oriunde se va duce. Iar cuvântul *Miel* ne aminteşte de mieluşelul pascal vechi-testamentar, care a fost junghiat pentru prima da-

[1] Imaginea este luată din cartea Apocalipsei lui Ioan Teologul (Apoc. 19, 7), unde semnifică definitiva unire a credincioşilor cu Hristos în Împărăţia cerurilor (*n. red. ruse*).

tă în noaptea când evreii au fugit din Egipt: miel neprihănit şi nevinovat, victimă a păcatului omenesc. Mai târziu, această imagine a fost transferată asupra Mântuitorului Hristos, întrucât El este Pătimitorul fără prihană, Care a răbdat chinuri pentru că oamenii au căzut de la Dumnezeu şi au încetat să mai fie oameni în deplinul înţeles al cuvântului.

Aşadar imaginea care ne este oferită în persoana *Miresei Mielului* este o imagine a dragostei tragice, a dragostei care străbate calea sa în tragica noastră lume conştientizând pe deplin tragismul acesta, care acceptă acest tragism nu ca pe un chin nedorit şi respins, ci ca pe o **chemare**, ca pe o participare şi la soarta lumii înseşi, şi la tainele lui Dumnezeu.

Amândouă aceste imagini ne vorbesc despre dragoste: despre dragostea desăvârşită, dragostea până la capăt jertfelnică, dragostea triumfătoare. Într-un vechi manuscris al Evangheliei este un pasaj unde Hristos este întrebat: „Când va veni Împărăţia lui Dumnezeu?" Şi Hristos răspunde: „Împărăţia lui Dumnezeu a venit **deja** acolo unde nu mai sunt doi, ci unul...".

Se poate pune atunci întrebarea: dacă Împărăția lui Dumnezeu a venit, într-adevăr, prin căsătorie, care este legătura dintre această Împărăție și omul care alege viața de celibat? În Biserică există două instituții ce par opuse una alteia: căsătoria și monahismul. Totodată, pentru orice om care aparţine Bisericii, care reprezintă un mădular al ei, care trăieşte viaţa ei, este absolut limpede că în existența ei, în esența ei nu pot exista contradicții. Şi, într-adevăr, dacă e să gândim problema căsătoriei și monahismului în esența lor, devine limpede că acestea sunt, ca să zicem așa, două chipuri ale uneia și aceleiași Biserici. În căsătorie unitatea sare în ochi: doi oameni își unesc soarta așa încât să-și petreacă împreună toată calea lor pământească. În monahism, omul se depărtează de acea apropiere omenească personală care constituie bucuria și plinătatea căsătoriei, într-o pregustare a vremii când Dumnezeu va birui, când va birui tot ce este mai bun în om. Da, monahul își refuză lucrul acesta, însă el nu refuză iubirea: în primul rând, din iubire față de Dumnezeu, iar în al doilea, din iubire față de om. Monah poate să devină doar omul care a conștientizat și a acceptat

suficient de profund tragismul acestei lumi, omul pentru care suferința lumii are o însemnătate atât de mare, încât e gata să uite cu desăvârşire de sine însuşi pentru a-şi aduce aminte de lumea aflată în suferință, în rupere de Dumnezeu, în luptă, şi pentru a-şi aduce aminte de Dumnezeu Însuşi, Care S-a răstignit din iubire față de lume. Şi, ca atare, a intra în monahism nu înseamnă nicidecum a fugi din lume. Îmi amintesc de un frate din Mănăstirea Valaam despre care mi-a povestit duhovnicul meu. Acela petrecuse în mănăstire cincizeci de ani, şi tot nu voia să primească tunderea. Îşi petrecuse toată viața în nevoință, şi totuşi se socotea nevrednic de monahism. Părintele meu duhovnicesc, pe atunci încă mirean care îşi căuta calea, l-a întrebat: „Dar ce este monahismul, ce este monahul, de nu poți să fii monah cu toate că duci viață mănăstirească?" Şi acela a răspuns: „Monahul este un om care se întristează şi plânge din toată inima pentru durerea lumii, şi la măsura asta n-am ajuns încă".

După cum vedeți, atât în monahism, cât şi în căsătorie rădăcina a toate este în dragoste, şi, mai mult decât atât, în dragostea personală, con-

cretă față de lumea în care trăim, în conștientizarea tragismului ei, iar totodată (și asta își pune amprenta poate că mai puternic, mai vizibil, în căsnicie) în bucuria pentru faptul că în această lume tragică există dragoste, există unire, există prietenie, există asemenea legături între oameni, încât ea devine nu iad, ci posibil rai.

Și aici un mare rol atât în monahism, cât și în căsătorie îl joacă **nădejdea**, înțeleasă nu ca simplă visare, ci ca act al credinței, al convingerii triumfătoare. Sfânta Scriptură ne spune că nădejdea este deja pregustare a viitorului, după cum credința este deja încredințare de cele nevăzute. Nădejdea nu este visul că poate în viitor o să fie mai bine. Pornind de la experiența prezentului (în pofida umbrelor și, uneori, grozăviilor lui), văzând că în mijlocul acestei zile pline de orori strălucește lumina, arde dragostea, că lumina luminează cu adevărat întru întuneric și că întunericul nu poate nicidecum să o biruie, ne umplem, mulțumită nădejdii, de încrederea că până la urmă lumina va birui. Aceasta este nădejdea noastră și aceasta este credința noastră, și pe ele poate să crească biruința iubirii atât în monahism, cât și în căsătorie.

Credincioşii, ca şi necredincioşii, sunt îngrijoraţi în zilele noastre de lipsa de trăinicie a căsătoriilor şi de suferinţa pe care această lipsă de trăinicie o aduce atât soţilor, cât şi copiilor. Mulţi sunt îngrijoraţi de dezagregarea familiilor şi de lipsa de bucurie a vieţii familiale, lipsă de bucurie care domneşte acum peste tot. Asta se întâmplă, într-o anumită măsură, deoarece idealul căsătoriei, ce exista cândva, a devenit acum de neînţeles pentru oameni. Mulţi privesc căsătoria pur şi simplu ca pe o înţelegere particulară. Ei se simt oameni aparte, în afara societăţii, şi ca atare li se pare că au dreptul să se poarte aşa cum vor.

Mulţi privesc căsătoria din punct de vedere pur social-politic. În acest caz, familia devine nu mai mult decât o părticică, o foarte mică părticică din aparatul social-politic, care îi impune o povară considerabilă, iar această povară este câteodată cu neputinţă de suportat. Dacă e să aprofundăm cauzele acestui fapt sau felul cum oamenii se căsătoresc în ziua de astăzi, ei ar putea fi împărţiţi, mi se pare, în câteva categorii.

Unii se căsătoresc (mai bine zis trăiesc împreună) pentru că se plac, pentru că între ei există o atracţie fizică

sau psihologică. Aceştia nu caută în căsătorie înfăptuirea vreunui scop, nu vor să ajungă undeva, li se pare că dacă pot să se satisfacă unul pe celălalt trupeşte ori sufleteşte au obţinut deja totul. Pentru asta ei nu caută nici binecuvântarea lui Dumnezeu, nici să se încorporeze în societatea omenească şi să aducă în ea ceva nou.

Alţii caută căsătoria pentru că între ei există o potrivire sufletească, trupească, dar totodată au şi un ideal în comun. Ei vor să stea nu faţă către faţă, ci umăr la umăr; nu vor să îşi petreacă viaţa în contemplare reciprocă şi în satisfacere reciprocă, ci vor să păşească împreună în viaţă şi să creeze viaţă. În funcţie de convingerile lor, unii – cei necredincioşi – vor construi o societate fără Dumnezeu, însă vor căuta în ea toată profunzimea accesibilă lor în privinţa omului; alţii – cei credincioşi – vor căuta o altă dimensiune. Unii cred pur şi simplu într-o divinitate nedefinită, într-o putere supremă, şi pe de o parte vor căuta binecuvântarea acestei puteri, un cuvânt bun spus în numele acestei divinităţi, iar pe de alta se vor gândi cum să creeze o căsătorie care să fie mai mare decât omul, care să fie atât de mare, încât să devină atotomenească.

Cei ce cred într-un Dumnezeu definit (acum voi vorbi din punctul de vedere al creştinului) vor căuta înfăptuirea căsătoriei după modelele care ni s-au dat în Biserica creştină: căsătoria ca unire, căsătoria ca **imagine a vieţii veşnice**. Despre căsătorie ca unitate am amintit deja. Pe lângă asta, există în căsătorie o dimensiune veşnică, pe care poate că cel mai bine a exprimat-o scriitorul francez Gabriel Marcel[1]. Acesta scrie: „A-i spune omului: **te iubesc** înseamnă a-i spune: vei trăi veşnic, **niciodată nu vei muri...**".

În această privinţă, căsătoria nu reprezintă pentru creştin ceva static, iar slujba căsătoriei nu reprezintă o formă socială. Căsătoria este un fenomen dinamic, este construire; toată puterea ei constă în mişcare, în năzuinţa către un scop bine definit şi în semnificaţia ei atotomenească. Iar rânduiala săvârşirii ei în societatea creştină nu este o formă religioasă de „înregistrare", ci un mijloc profund, pedagogic, prin care Biserica vrea să ne descopere ce este dragostea şi cât de profunde sunt legăturile dintre oameni. În acest sens, orice slujbă creştină reprezintă, pe de

---

[1] Gabriel Marcel (1889-1973) – filosof, dramaturg şi critic catolic francez (*n. red. ruse*).

o parte, o expresie lirică, personală, a sentimentelor omeneşti, însă pe de alta are şi o semnificaţie simbolică.

Ce este simbolul? Nu este imagine, nu este parabolă, nu este tablou, nu este ilustraţie. Deosebirea dintre simbol şi definiţie iată în ce constă: definiţia se străduie, parcă, să pună **hotare** obiectului său. Ea se străduie să sesizeze şi să exprime totul pe cât se poate, îndeobşte, exprima. Simbolul, dimpotrivă, arată întotdeauna spre exterior. Cel mai simplu ar fi să explicăm sensul simbolului astfel: dacă îi arătăm cuiva reflecţia cerului în apă, prima lui mişcare va fi nu să se uite în lac, ci ca, întorcându-i spatele, să privească în sus. Acesta este principiul simbolului: se înfăţişează ceva pământesc ca să se arate ceva ceresc; se înfăţişează ceva ce poate fi sesizat cu simţurile ca să se arate ceea ce poate fi cunoscut doar în adâncurile omului şi prin percepţia cea mai profundă. Slujba, ritualul pe care îl săvârşim în Biserică spune în această privinţă foarte multe lucruri despre felul cum sunt relaţiile omeneşti, profunde, de dragoste şi de reciprocitate; şi la acestea trebuie, mi se pare, să reflecteze şi credincioşii, şi necredincioşii – credincioşii pentru că toţi trebuie, pe ba-

za experienței dobândite, să regândim ceea ce ni se pare că știm de mult. Iar dacă în ritualul acesta este ceva de preț (și n-ar fi rezistat în societatea omenească dacă în el nu ar fi fost semnificație și profunzime), poate că atât credincioșii, cât și necredincioșii vor descoperi ceva nu numai despre Dumnezeu, ci și despre om, despre relațiile care alcătuiesc însuși nucleul vieții omenești: despre dragoste, despre căsătorie, despre familie.

După cum am spus deja, unul dintre scopurile acestor cuvinte de învățătură este nu numai de a le lămuri credincioșilor profunzimea și semnificația ritualurilor, ci de a face ca și necredinciosul să înțeleagă ritualurile acestea. Și asta nu numai ca cel credincios să devină mai acceptabil și mai ușor de înțeles pentru oamenii nereligioși, ci pentru că ritualurile Bisericii, ce își au rădăcinile în experiența și credința a mii de ani, ne descoperă adeseori prin imagini, prin simboluri, profunzimi ale experienței omenești a dragostei, bucuriei, amărăciunii care nu numai că pot fi folositoare credinciosului, ci și necredinciosului îi pot descoperi o anumită profunzime a propriului său suflet și a propriei sale vieți.

Toţi credem că ştim ce este dragostea şi că ştim iubi. De fapt, foarte adeseori ştim doar să ne **înfruptăm** din relaţiile omeneşti. Credem că iubim un om pentru că avem un sentiment de deliciu faţă de el, pentru că ne este bine cu el – însă iubirea este ceva mult mai mare, mai pretenţios şi câteodată tragic.

În dragoste există trei aspecte. În primul rând, omul care iubeşte dă, **vrea să dea**. Pentru a da însă, pentru a da în chip desăvârşit, pentru a da fără să-i provoace durere celui care primeşte, trebuie să **ştie** să dea. Cât de des dăm nu din dragoste, dragoste adevărată, plină de abnegaţie, generoasă, ci pentru că atunci când dăm creşte în noi sentimentul propriei importanţe, propriei grandori! Ni se pare că a da este un mijloc de a ne afirma, de a ne dovedi nouă înşine şi celorlalţi propria importanţă. A primi de la cineva e însă foarte dureros în aceste condiţii. Dragostea poate da numai atunci când uită de sine, când omul dă – cum a zis unul dintre scriitorii germani – aşa cum cântă pasărea, din prisosul inimii: nu pentru că îi este pretins, stors darul, ci pentru că a da este o cântare a sufletului, este o bucurie în care poţi să te uiţi pe

tine însuţi de dragul bucuriei altuia. Această dragoste, care ştie să dea, este mult mai rară decât ne închipuim.

Pe de altă parte, dragostea trebuie să ştie să primească – dar a primi este, uneori, cu mult mai greu decât a da. Ştim cu toţii cât de chinuitor e să primeşti ceva, să accepţi o binefacere de la un om pe care fie că nu-l iubeşti, fie că nu-l respecţi; este ceva înjositor, jignitor. Vedem aceasta la copii: când cineva pe care ei nu-l iubesc, cineva în a cărui dragoste ei nu cred, le dă un cadou, le vine să îl **calce în picioare**, pentru că îi jigneşte până în adâncul sufletului. Şi iată că pentru a şti să dai şi să primeşti trebuie ca dragostea celui care dă să uite de sine, iar cel care primeşte să îl iubească pe cel ce dă şi să creadă necondiţionat în dragostea lui. Trimiţându-şi una dintre monahii să ajute săracilor, ascetul occidental Vincent de Paul i-a zis: „Ţine minte: o să îţi trebuiască toată dragostea de care e în stare inima ta ca oamenii să-ţi poată **ierta binefacerile**...". Dacă ne-am aduce aminte mai des de lucrul acesta, ne-am mira mai puţin că cei din jur ne cer ajutor şi-l primesc de la noi fără bucurie, câteodată chiar cu strângere de inimă.

Chiar şi atunci unde atât a da, cât şi a primi e o sărbătoare, o bucurie, mai există însă şi o altă latură a dragostei, de care noi uităm. Este vorba de **jertfelnicie**. Nu în sensul în care ne gândim noi de obicei la aceasta – de pildă, că omul care îl iubeşte pe altul e gata să muncească pentru el, să se lipsească pe sine de ceva ca acela să primească ceea ce-i trebuie, că părinţii se pot lipsi chiar şi de strictul necesar pentru ca odraslele să fie sătule şi îmbrăcate şi să primească uneori bucurie de pe urma unui cadou. Nu, ci jertfelnicia de care vorbesc eu este mai severă, se referă la ceva mai lăuntric. Ea constă în aceea ca omul să fie gata, din dragoste faţă de altul, să se dea într-o parte. Şi lucrul acesta e de mare însemnătate. Căci uneori se întâmplă astfel între soţ şi soţie: ei se iubesc unul pe altul puternic, tare, gingaş, cu bucurie. Şi unul dintre ei este gelos pe soţ sau pe soţie – nu datorită cuiva din prezent poate fi pusă sub semnul întrebării iubirea lor, ci datorită trecutului. De pildă, sunt îndepărtaţi prietenii sau prietenele din copilărie; sunt împinse undeva în adâncul amintirilor trăirile din trecut. Cel ce iubeşte la nebunie ar vrea ca viaţa să înceapă numai din clipa întâlnirii cu cel iu-

bit. Iar tot ce a fost înainte, toată bogăția vieții, sufletului, relațiilor i se pare primejdios – acest ceva care trăieşte în afară de el în sufletul ființei iubite. Acesta este unul dintre lucrurile cele mai primejdioase. Pentru că omul nu poate începe să trăiască dintr-o anumită zi, fie aceasta chiar cea mai luminoasă, a întâlnirii cu omul iubit şi drag. El trebuie să trăiască chiar de la începutul vieții sale. Şi cel care iubeşte trebuie să accepte taina trecutului ca atare şi să o ocrotească, să o păstreze; trebuie să admită că în trecut au fost astfel de legături ale ființei iubite cu părinții, cu prietenii, cu prietenele, astfel de întâmplări de viață la care el nu va fi părtaş altfel decât printr-o iubire ocrotitoare, gingaşă, plină de respect. Şi aici începe domeniul ce poate fi numit „al credinței": al credinței nu doar în Dumnezeu, ci a credinței reciproce a unui om în celălalt.

Omul începe să-l iubească pe altul fiindcă deodată, pe neaşteptate chiar pentru sine însuşi, vede el ceva ce nu a mai văzut niciodată. Se întâmplă ca tinerii, fetele să aparțină unui cerc comun, să trăiască alături, să lucreze împreună, să ia parte la viața socială. Şi deodată cel care până atunci nu era remarcat de nimeni devine centrul in-

teresului altcuiva din cercul acela; într-un anumit moment, un om l-a văzut pe altul nu doar cu ochii, ci cu o anumită pătrundere a inimii şi a minţii. Şi omul acela, care era doar unul dintre mulţi, devine deodată **unic**. El apare atunci cu o nouă frumuseţe, cu o nouă profunzime, cu o nouă însemnătate. O astfel de viziune poate să ţină ani, poate să ţină întreaga viaţă. Dar câteodată, după ce trece o vreme, viziunea aceasta păleşte (aşa se întâmplă când soarele dispare din fereastră şi deodată strălucirea ferestrei cu pricina păleşte). Şi iată că în acea clipă intră în scenă credinţa – credinţa iată în ce sens: credinţa ca încredinţare că ceea ce a fost văzut cândva, iar acum a devenit nevăzut, este neîndoielnic. Cu această credinţă toţi trăim, mai mult sau mai puţin. Există momente de întâlniri deosebite, profunde, tulburătoare; după aceea ne întoarcem la viaţa obişnuită: dar ajungând din nou faţă în faţă cu omul legat de acea trăire, ştim că ceea ce vedem noi nu e întregul om, că în el există o profunzime pe care acum n-o mai putem zări. Şi ne raportăm la omul acela într-un fel nou. Lucrul acesta apare foarte limpede şi într-o serie de rugăciuni din slujba cununiei.

Vorbind despre căsătorie, despre relațiile dintre soț și soție, am amintit că în afara dragostei, adică a atracției tandre, înflăcărate și line pe care o simte un om față de altul, acestor relații le este inerentă și credința. La începutul slujbei logodnei ne rugăm ca Domnul să le trimită celor care se pregătesc să se cunune nu numai dragoste reciprocă desăvârșită, cu pace, nu numai ajutorul Său, ci și unire de cuget și credință tare. Și, bineînțeles, cel dintâi lucru care îi vine în minte credinciosului este: „Dă-ne, Doamne, credință tare în Tine, și totul o să fie bine...".

Așa este; însă aici e și un alt aspect. Nu pot exista relații adevărate, autentice, dacă între soț și soție, între mireasă și mire nu există credință reciprocă, adică pe de o parte adevărată **încredere**, iar pe de altă parte **credincioșie.** Lucrul acesta are mare însemnătate, și se vădește foarte limpede în continuarea slujbei, când se citește rugăciunea unde este pomenit fiul risipitor. Acesta a plecat de acasă, a dus o viață desfrânată, urâtă, s-a căit silit de împrejurări și s-a întors acasă. Ce s-a întâmplat? Tatăl său îl întâmpină, fuge către el, îl îmbrățișează, îl sărută, și atunci când fiul îi spune tatălui:

am greşit la Cer şi înaintea ta, nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul tău, tatăl nu-l lasă să mai spună ultimele cuvinte, pentru că el poate să fie un fiu nevrednic, însă nu poate fi nimic mai puțin decât **fiu**. Iar în continuare tatăl nu îl întreabă de nimic; îi ajunge că fiul său s-a întors acasă. Nu-l întreabă dacă se căieşte, dacă îi pare rău, dacă îi e ruşine pentru trecutul său, nu-l întreabă dacă e gata să se schimbe; îi e de ajuns că fiul său s-a întors ca să **creadă** în el până la sfârşit.

Şi iată că Îl rugăm pe Domnul să dăruiască o astfel de credință, o astfel de încredere, cerem ca ea să se păstreze întreaga viață între soț şi soție. Aşa încât dacă se va întâmpla ceva între ei – ceartă, neînțelegere, chiar necredință – şi unul dintre ei se va întoarce şi va zice: **am venit la tine**, cel care a rămas credincios să îşi întindă brațele şi să spună: **în sfârşit! te-am aşteptat atât de mult, te-am aşteptat atât de mult**... Şi dacă cel vinovat va zice: **poți** să mă ierți?, celălalt doar să-l îmbrățişeze, să îl sărute şi să nici nu mai amintească de trecut. Aici este nevoie de **credință**, de credință care poate lua naştere doar din acea dragoste de care am vorbit în alte rânduri: dragostea văzătoare, dragostea contem-

plativă, dragostea pătrunsă, care poate vedea întreaga frumusețe a omul chiar în momentul când frumusețea aceasta s-a întunecat ori ceva în ea a pălit. Deoarece nu este frumusețe care să fie schilodită de tot în om: dragostea pentru el, credința în el pot reface ceea ce s-ar fi părut că nimeni și nimic nu poate reface nici cu pedeapsa, nici cu învățătura. Şi asta vedem tot timpul în Evanghelie. Vedem cum îi întâmpină Hristos pe păcătoşi: El nu le reproşează nimic, El nu le pune întrebări despre viața lor trecută sau prezentă, El îi **iubeşte**, şi ca răspuns la dragostea care se dă în dar, care se dă ca dar, omul se aprinde de recunoştinţă, şi datorită recunoştinței devine vrednic de această dragoste. El poate fi iubit, dar nu pentru că este **vrednic**: el poate învăța să fie vrednic, **pentru că e iubit**. Este o zicătoare: „Iubeşte-ne negrişori, pentru că albişori ne iubeşte oricine". Dragostea adevărată ştie să îl iubească pe om „negrişor", şi vă voi da un exemplu de asemenea atitudine: una dintre cele mai scurte rugăciuni de început din slujba logodnei.

Am vorbit deja despre faptul că omul este iubit nu pentru ceva anume, ci, dimpotrivă, el poate deveni în-

semnat, minunat, pentru că e iubit. În cea de-a doua rugăciune din slujba logodnei se spune că Dumnezeu a ales Biserica din mijlocul păgânilor ca pe o **fecioară curată**. Dacă vom medita la lucrul acesta şi ne vom închipui: „Cine era această Biserică? Biserica suntem noi toţi – şi eu, şi tu, şi toţi prietenii noştri; şi atunci, cum putem să spunem că Dumnezeu ne-a ales ca pe o **fecioară curată**? Toţi suntem păcătoşi, toţi avem neajunsuri, toţi suntem stricaţi într-o măsură însemnată – şi atunci, cum se face că Dumnezeu a putut să ne privească şi să ne aleagă ca pe o fecioară curată?" Treaba este că Dumnezeu vede **potenţiala** frumuseţe care este în noi, vede în noi ceea ce putem fi, şi ne primeşte de dragul a ceea ce vede. Şi pentru că suntem iubiţi, pentru că s-a întâmplat cu noi minunea aceasta, că cineva a văzut în noi nu urâtul, ci preafrumosul, nu răul, ci binele, nu hâdul, ci minunatul, putem **începe să creştem** – să creştem din minunarea în faţa iubirii acesteia, să creştem din minunarea în faţa faptului că prin această dragoste ne-a fost arătată propria noastră frumuseţe, pe care nici nu o bănuiam. Vorbesc, bineînţeles, nu de frumuseţea exterioară, superficială, cu care ne lăudăm

toți: cu trăsăturile feței, cu mintea, cu intuiția, cu talentele – nu, ci despre o altă frumusețe.

Şi trebuie să ne amintim, iată, că unicul mijloc de a-l renaşte pe om, unicul mijloc de a-i da omului posibilitatea de a înflori deplin este a-l iubi – a-l iubi nu pentru virtuțile lui, ci în pofida faptului că el este imperfect, a-l iubi pur şi simplu pentru că este om şi pentru că omul este ca atare atât de măreț şi minunat. În asta putem crede întotdeauna. Noi nu putem vedea asta întotdeauna – doar ochii dragostei ne pot îngădui s-o zărim. Omul poate fi privit cu ochi nepăsători, şi atunci nu vedem nimic, ci băgăm de seamă doar manifestările exterioare, trăsăturile feței, apreciem omul la fel cum apreciem toate celelalte: un câine, un cal sau un obiect pe care vrem să îl cumpărăm. Trebuie să ne deprindem a privi omul aşa cum este el în adâncul adâncului său, în însăşi esența sa, şi să ne raportăm la el în mod corespunzător. Aşa Se raportează la noi Dumnezeu. Dumnezeu nu ne iubeşte pentru că suntem buni, Dumnezeu este milostiv față de noi nu pentru că merităm milă sau dragoste: El pur şi simplu ne iubeşte. Dacă suntem în stare să fim recunoscători pentru fap-

tul că cineva – Dumnezeu sau un om – poate să ne iubească fără nici un temei, pur şi simplu pentru că inima lui se revarsă către noi, putem deveni alţi oameni. Şi în căsătorie lucrul acesta are o importanţă atât de mare, atât de importantă este această credinţă în om şi această capacitate de a ne aminti că numai prin dragoste se poate face din el – nu, nu **din el**, ci poate fi ajutat să devină ceea ce el doar poate fi, aşa cum l-a plănuit Dumnezeu, numai prin dragoste poate fi adusă la lumină întreaga lui frumuseţe.

În vechime, rânduiala logodnei, adică partea pregătitoare a slujbei cununiei, se săvârşea în pridvor, în acelaşi loc unde se săvârşea slujba „la facerea catehumenului" dinainte de Botez, deoarece aceasta nu este încă deplinătatea, ci un pas pregătitor către aceea ca cei doi să devină una, către aceea ca ei să intre în deplinătatea bisericească. Mirele şi mireasa veneau şi stăteau în pridvor unul lângă altul; se aduceau inelele care aveau să le fie date; preotul ieşea cu lumânări pentru mire şi pentru mireasă; după aceea erau cădiţi, adică li se dădea aceeaşi cinstire care se dă la slujbe icoanelor sau preotului, ce reprezintă o icoană vie a lui Hristos, pentru

că Biserica vedea în ei chipul viu al lui Dumnezeu, şi acestui chip i se dădea cinstire şi cădire.

În continuare, preotul rosteşte ecfonisul: *Bine este cuvântat Dumnezeul nostru...* Cum să nu-L binecuvântăm pe Dumnezeu pentru faptul că în lume, unde totul e dezbinare, tensiune, negare reciprocă, adeseori vrajbă, neînţelegere, doi oameni s-au îndrăgit, au văzut unul în celălalt frumuseţea veşnică şi au hotărât să se înalţe mai presus de, să biruie tot ce poate să îi despartă, au hotărât să devină una, o singură personalitate în două persoane?! Cum să nu dăm mulţumită lui Dumnezeu pentru aceea că pe pământ se săvârşeşte o asemenea minune, care ne vorbeşte în chip de taină despre faptul că dezbinarea a ajuns deja la sfârşit şi s-a înfăptuit unitatea?!

După aceea, Biserica se roagă: se roagă pentru pace, care poate fi trimisă numai din Ceruri; se roagă pentru mântuirea mirelui şi a miresei; se roagă pentru pacea a toată lumea, pentru sfântul locaş unde se săvârşeşte slujba şi pentru toţi cei ce cu credinţă, cu evlavie, cu frică de Dumnezeu – altfel spus cu cutremur în inimă – au venit să ia parte. Biserica se roagă pentru mire şi pentru mireasă, ca să le fie da-

tă iubire desăvârşită, iubire paşnică şi ajutor de la Dumnezeu, pentru că viaţa îi va apăsa tot timpul, viaţa va tinde mereu să strice unirea încă firavă, imatură, care s-a format între ei; Biserica se roagă şi pentru ca ei să fie păziţi în unire de cuget, pentru ca ei să aibă o singură dorire, o singură inimă, o singură orientare, şi pentru ca lor să le fie dată credinţă tare – credinţă unul în celălalt, credinţă în Dumnezeu, credinţă în faptul că este cu putinţă să biruie, să depăşească toate greutăţile care sunt sau care pot să apară între ei. Cuvântul **credinţă** înseamnă şi **fidelitate**: ca ei să rămână credincioşi unul altuia într-o prietenie adevărată. Ştiţi ce înseamnă cuvântul **prietenie**. Prietenul e un al doilea „eu", *alter ego*, cum se spunea în antichitate, omul la care poţi să priveşti şi să te vezi reflectat în el pe tine însuţi, însă curat, sfinţit, ca şi cum ai vedea în el propria frumuseţe reflectată în oglinda ochilor iubitori, inimii iubitoare. Se roagă Biserica ca să le fie dată drept rezultat viaţă neprihănită, nuntă cinstită. Şi încă Îi mai mulţumim Domnului, Care în lume, unde totul este fărâmiţat prin dezbinare, i-a adus întru unire, întru legătura dragostei nestricate, pe aceşti doi oameni.

În prima rugăciune pe care o rosteşte preotul – cu voce scăzută, dar în auzul celor de față – îi pomenim pe Isaac şi pe Rebeca. De ce au fost aleşi ei? Pentru că, după cum istoriseşte Vechiul Testament, Avraam şi-a trimis sluga în patria pe care o părăsise de multă vreme ca să caute acolo mireasă pentru fiul său (Fac. 24). Şi Dumnezeu i-a făgăduit că-i va arăta printr-un semn pe cine să aleagă. Aşadar Rebeca a fost mireasa aleasă de Dumnezeu a lui Isaac. Şi noi ne rugăm ca în cazul dat şi mirele, şi mireasa să fie unul pentru celălalt aleşi de Dumnezeu, aşa încât, pe lângă faptul că se plac, că îi apropie situația lor din lume, din societate, să fie şi ceva mai adânc la temelia întâlnirii lor. Ca şi cum Dumnezeu le-ar fi zis: „Iată mireasa ta, iată mirele tău, ți-l dau pe omul acesta pe veci ca obiect al iubirii tale, şi pe tine lui ca obiect al iubirii lui".

În continuare, în cele ce se citesc din Sfânta Scriptură la slujba cununiei ni se va spune că mireasa şi mirele trebuie să privească unul la celălalt cum priveşte Hristos la Biserică şi cum priveşte Biserica la Hristos – cu toată dragostea, cu toată viața, cu toată năzuința. Iată de ce sunt pomeniți

aici Rebeca şi Isaac. Şi fiecare dintre noi, când îşi alege mirele sau mireasa, trebuie să-şi pună întrebarea: „De ce îl/o aleg? Pentru nişte însuşiri exterioare, pământeşti, sau pentru că între noi s-a săvârşit o minune?"

Pe urmă, preotul le dă mirelui şi miresei inelele, iar aceştia le schimbă între ei de trei ori, ca şi cum ar spune de trei ori: „Da, fac lucrul acesta în mod serios, aceasta nu este o mişcare de o clipă a sufletului, ci o acţiune bine chibzuită". Şi preotul rosteşte: *se logodeşte robul lui Dumnezeu (roaba lui Dumnezeu)... în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh*. Prin aceasta se săvârşeşte primul pas al unirii lor. Acum, ei stau în picioare cu lumânările şi inelele.

În vechime, erau mulţi oameni ce nu ştiau să scrie, ci puteau doar să adeverească o scrisoare sau un document printr-o pecete, şi un rol hotărâtor era jucat de acel inel pe care se găsea pecetea personală. Documentul pecetluit cu acea pecete era de necontestat. Tocmai acest inel este amintit în slujba logodnei. Când un om i-a dat altuia inelul, asta înseamnă că îi încredinţează viaţa sa, cinstea sa, avuţia sa – totul. Şi iată, când cei care se cunună schimbă între ei inelele (anu-

me am zis *schimbă între ei*, pentru că fiecare dintre ei îşi pune la început inelul şi după aceea, înainte de a-l lăsa pe propria mână, îl dă de trei ori soţului său/soaţei sale), când soţii schimbă între ei inelele ei îşi spun parcă: „Mă încred necondiţionat în tine, mă încred în tine, mă încred ţie **pe mine însumi**". Şi, bineînţeles, nu poate avea loc un asemenea schimb al inelelor între oameni care săvârşesc doar o căsătorie de formă sau una fără intenţia de a zidi o **viaţă comună** de la început şi până la cea de pe urmă zi.

Inel i-a pus în deget fiului risipitor tatăl din pilda Domnului. Tânărul a plecat de acasă, s-a lepădat de el şi s-a întors pocăindu-se. Şi tatăl nu i-a zis nici măcar un cuvânt de mustrare. Văzându-l că se întoarce în casa părintească, s-a grăbit să-i iasă în întâmpinare, l-a îmbrăţişat, ca şi cum l-ar fi mângâiat: „Da, ai greşit, ai fost atât de crud când ai plecat de la mine şi de la fratele tău şi de la toţi care te iubeau, dar inimile noastre ţi-au rămas credincioase". Şi-a chemat pe loc slugile şi le-a zis: „Aduceţi sandalele, aduceţi haina pe care o purta înainte" şi, în cele din urmă, îi dă inelul (Lc. 15, 22). Prin însuşi acest fapt tatăl îi spune fiului: „De vreme ce te-ai întors

la mine, de vreme ce ai arătat că vrei să-mi fii iarăşi fiu credincios, nici măcar nu te mai întreb cum ai trăit, pentru ce ai trăit: te primesc cu toată încrederea. Pentru că după ce ai trecut prin experienţa necredincioşiei, după ce ai trecut prin experienţa suferinţei, a înşelării de către prietenii care voiau să ştie de tine doar atâta timp cât erai bogat, acum îmi vei fi credincios până la sfârşit – nu mie personal, bineînţeles, ci credincios iubirii noastre, prieteniei noastre, Dumnezeului nostru".

Aşa vorbeşte tatăl, însă aceeaşi însemnătate o are şi inelul. Şi când soţii fac schimb de inele, prin aceasta îşi făgăduiesc unul altuia că dacă vreodată se va întâmpla ceva între ei, dacă va avea loc vreodată vreo ceartă sau chiar vreo infidelitate din partea unuia faţă de celălalt, vreo trădare, vreo înşelăciune, vreo nedreptate, iar vinovatul se va întoarce, să nu i se reproşeze nimic. Fiindcă se va întoarce şi va zice: „Iată, am venit: poţi oare să mă primeşti, sau inima ta s-a răcit, sau dragostea ta pentru mine a murit?" Şi răspunsul va fi: „Bineînţeles, vino, bineînţeles, te iubesc aşa cum te iubeam înainte! Dragostea mea era cândva săltare de bucurie; când ai plecat, dragostea mea a deve-

nit durere arzătoare, aşteptare, dor – iar acum dragostea mea a devenit din nou săltare de bucurie, mai luminoasă, mai adâncă, mai triumfătoare şi cu mai multă încredere în noi înşine decât înainte ca tu să fi plecat". Ca atare, făcând schimb de inele, soţii îşi făgăduiesc unul altuia şi credincioşie, şi încredere unul în celălalt – încredere care merge mult mai departe de orice trădare sau ceartă; şi e un lucru atât de minunat!

După ce au făcut schimb de inele, viitorii soţi sunt acum logodiţi, şi începe slujba propriu-zisă a cununiei. Cununia este punere a cununilor împărăteşti asupra mirelui şi a miresei; la însemnătatea acestui fapt ne vom întoarce peste câteva minute. Iată însă ce se săvârşeşte acum în sfântul locaş. Preotul merge înaintea perechii spre analog, adică spre măsuţa care se află în mijlocul bisericii. Pe această măsuţă se află Evanghelia, care închipuie Cuvântul lui Dumnezeu – şi pe Hristos Însuşi, şi învăţătura Lui, şi Crucea, adică unealta/arma prin care este mărturisită nemărginita iubire dumnezeiască, ce nu se opreşte nici măcar înaintea morţii de cruce, iubire răstignită, care se dăruieşte pe sine însuşi fără să se apere. Şi în

acest răstimp preotul proclamă: *Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, slavă Ţie!* Corul cântă stihurile:

Fericiţi toţi cei ce se tem de Domnul, care umblă în căile Lui. Ostenelile rodurilor tale vei mânca, fericit eşti şi bine va fi ţie. Femeia ta ca o vie roditoare în laturile casei tale, fiii tăi ca nişte tinere odrasle de măslin împrejurul mesei tale. Iată, aşa se va binecuvânta omul cel ce se teme de Domnul. Te va binecuvânta Domnul din Sion şi vei vedea bunătăţile Ierusalimului în toate zilele vieţii tale. Şi vei vedea pe fiii fiilor tăi, pace peste Israel. (Ps. 127)

Şi când au ajuns în mijlocul bisericii şi stau înaintea crucii şi a Evangheliei, văd înaintea lor şi semnul nesfârşitei iubiri a lui Dumnezeu, şi cuvântul lui Dumnezeu, care-i arată omului cum să trăiască în chip vrednic de chemarea sa, are loc cununia însăşi. Preotul îi întreabă: *Ai voie bună, nesilită, cuget bun să iei de soţia (de soţ) pe omul acesta, care stă aici înaintea ta?* Şi mirele, şi mireasa răspund pe rând: „Da!". *Nu te-ai făgăduit altei mirese (altui mire)?* „Nu". Şi atunci preotul proclamă cea mai mare binecuvântare ce se rosteşte în Biserica Ortodoxă, în momente deosebit de solemne: *Bine este cuvântată Împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh!* Acest ecfonis vorbeşte

despre faptul că ceea ce se va săvârşi aici, deşi se petrece pe pământ, întrece orice măsură pământească. Pentru că dragostea nu este doar atracţie reciprocă, nu doar tandreţe, nu doar bucurie a unuia de celălalt, ci deplinătate şi triumf al vieţii nu numai pământeşti, ci şi cereşti, veşnice. Mi se pare că am amintit într-una din predici cuvintele vechiului manuscris unde la întrebarea: „Când va veni Împărăţia Ta?" Hristos răspunde: „Când doi nu vor mai fi doi, ci unul". Şi iată că aici vedem clipa când începe această minune. Cei doi, întrucât s-au îndrăgit unul pe celălalt, întrucât această dragoste va fi acum sfinţită, fecundată, ca să zic aşa, de Cuvântul lui Dumnezeu, cresc dincolo de toate măsurile omeneşti şi se înalţă la măsura iubirii dumnezeieşti, intră în Împărăţia iubirii, în Împărăţia unde a fost biruită orice dezbinare, orice împărţire. Deşi vor fi greutăţi, vor fi probleme, toate acestea se pot rezolva – dar se pot rezolva numai dacă, aşa cum vom vedea mai încolo, ascultăm cu luare-aminte glasul lui Dumnezeu, care ne arată calea pe care putem înainta pentru a înfăptui această unire şi a fi pe încă de pe pământ Împărăţie a lui Dumnezeu, care a fost acum binecuvântată.

După aceea încep rugăciuni. Rugăciuni pentru a fi binecuvântaţi cei ce se însoţesc, ca să fie binecuvântată cununia lor aşa cum Hristos a binecuvântat nunta de la Cana Galileii (despre aceasta voi vorbi, iarăşi, mai încolo), ca să le fie dată întreagă înţelepciune şi prunci, ca să li se dea tot ce le va fi de ajutor spre mântuire, adică spre plinătatea vieţii, spre biruinţa iubirii, spre a triumfa asupra tot ce este întunecat, îngust, nevrednic de om. Şi după aceea vine o rugăciune care ne vorbeşte despre aceea că Dumnezeu, în negrăita Sa iubire şi bunătate, Însuşi este de faţă aici, aducând binecuvântarea şi pacea Sa, şi că cerem de la El darul lungimii de zile, întregii înţelepciuni, iubirii unuia faţă de celălalt şi, în sfârşit, *cununa cea neveştejită a slavei*, când Împărăţia lui Dumnezeu, de care vorbim, care se zămisleşte aici, va creşte la măsura deplinătăţii şi va fi ca o revelaţie a iubirii dumnezeieşti pe pământ, care biruie toate şi îi face locuitori ai Cerului pe pământeni.

Înainte de a continua, vreau să vă atrag atenţia asupra a două expresii din rugăciunile rostite îndată după ecfonisul: *Binecuvântată Împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh!* de la începutul cununiei. Este vorba de

cuvintele: *dragoste deplină* şi *întreagă înţelepciune*[1].

Despre care dragoste este aici vorba? Toţi spunem că ne iubim unul pe altul, însă acest cuvânt acoperă atâtea înţelesuri şi atât de des exprimă nişte sentimente fragile, firave, dispoziţii sufleteşti de o clipă. Iată însă ce spune Apostolul Pavel despre iubirea adevărată. După ce a arătat că oamenii au diferite chemări şi diferite daruri, el zice:

Ci să râvniţi darurile cele mai bune; şi încă mai înaltă cale vă arăt vouă: de aş grăi în limbile omeneşti şi îngereşti, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare şi chimval zăngănitor. Şi de-aş avea darul proorociei, şi de aş şti toate tainele şi toată ştiinţa, şi de-aş avea toată credinţa, cât să mut şi munţii, iar dragoste nu am, nimic nu sunt. Şi de aş împărţi toată avuţia mea, şi de aş da trupul meu să ardă, iar dragoste nu am, nici un folos nu-mi este. Dragostea îndelung rabdă, dragostea se milostiveşte, dragostea nu pizmuieşte; dragostea nu se semeţeşte, nu se trufeşte; nu se poartă cu necuviinţă, nu caută ale sale, nu se întărâtă, nu gândeşte răul; nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr. Toate le suferă,

---

[1] Potrivit textului slavon (*n. tr.*).

toate le crede, toate le nădăjduieşte, toate le rabdă. Dragostea niciodată nu trece (I Cor. 12, 31-13,8).

Oare nu este remarcabil lucrul acesta? Oare nu merită să trăieşti de dragul unei asemenea iubiri şi pentru o asemenea iubire? Nu numai cu nădejdea că o vei realiza vreodată, ci în luptă continuă pentru ca tocmai o asemenea iubire să triumfe în fiecare din noi. Pentru ca iubirea să nască răbdare, adică o asemenea căldură atentă, tandră, faţă de celălalt, care îngăduie să „ducem" tot ce reprezintă el şi tot ce se poate întâmpla din cauza lui. Dragostea nu se întărâtă: ea este atentă faţă de ceea ce se petrece în viaţa, în inima, în sufletul celuilalt. Dragostea crede toate: ea e deschisă prin încredere, nu este bănuitoare; ea toate le nădăjduieşte: când toate par să meargă spre naufragiu, nădejdea arde cu flacără puternică, limpede, şi dragostea este capabilă să salveze chiar şi legăturile de prietenie sau dragoste care trag să moară. Şi dragostea niciodată nu trece: chiar dacă celălalt va înceta să te mai iubească, chiar dacă celălalt îţi va întoarce spatele, dragostea rămâne dragoste. Atâta doar că, precum am spus, în loc ca ea să fie săltare de bucurie, bucurie trium-

fătoare, această dragoste rămâne împreună-pătimire şi suferinţă intensă, uneori plină de amărăciune, strigăt al sufletului: „Dumnezeule, mântuieşte-l! Nu ştie ce face!"

Şi de alt cuvânt vreau să vă amintesc: **întreagă înţelepciune** (în limbajul modern „castitate" – *n. tr.*). Noi gândim în cea mai mare parte „întreaga înţelepciune/castitatea" în ordinea legăturilor trupeşti – însă întreaga înţelepciune intră în scenă mult mai devreme decât începutul oricăror legături trupeşti dintre soţ şi soţie. Întreaga înţelepciune constă în aceea ca privind la celălalt să vezi în el frumuseţea pe care Dumnezeu a pus-o în el, să vezi chipul lui Dumnezeu, să vezi o frumuseţe pe care nu este îngăduit s-o pătezi, să vezi omul în acea frumuseţe şi să slujeşti ţelului ca ea să tot crească şi să nu fie pătată de nimic; întreaga înţelepciune constă în a păstra cu înţelepciune integritatea propriului suflet şi a sufletului celuilalt. Şi în acest sens întreaga înţelepciune stă la temelia căsătoriei, nu numai a relaţiilor sufleteşti, ci şi a relaţiei reciproce trupeşti, pentru că aceasta exclude grosolănia, „foamea", „setea" de comunicarea trupească şi preface însăşi comunicarea trupească în evlavioasă

unire a doi oameni, când unirea trupurilor reprezintă, ca să zic aşa, împlinirea acelei iubiri, acelei uniri care trăieşte şi arde în inimile şi în vieţile celor doi. Întreaga înţelepciune/castitatea nu numai că este compatibilă cu căsătoria, ea reprezintă chiar **temelia** căsătoriei, când doi oameni pot să se privească şi să îşi vadă unul altuia frumuseţea ca pe un odor sfânt, care le-a fost încredinţat şi pe care sunt datori nu numai să-l păzească, ci şi să îl aducă la deplina desăvârşire.

La începutul slujbei cununiei se face rugăciune pentru ca Domnul să le dea mirelui şi miresei viaţă paşnică, ani de viaţă îndelungaţi, întreagă înţelepciune, dragoste întru legătura păcii şi cununa cea neveştejită a slavei veşnice; se face rugăciune pentru ca harul Ceresc să se pogoare asupra lor şi să prefacă relaţiile omeneşti în relaţii – încă de pe pământ – cereşti. Omul credincios este omul în care a intrat veşnica viaţă dumnezeiască. Şi tocmai pentru această viaţă ne rugăm lui Dumnezeu, ca El s-o dea celor ce se cunună: *Însuţi, Stăpâne, întinde mâna Ta din sfânt locaşul Tău, şi uneşte pe robul Tău (numele) cu roaba Ta (numele)... uneşte-i pe dânşii într-un gând, încununează-i într-un trup, dăruieşte-le*

lor roadă pântecelui, dobândire de prunci buni.

Acum ne apropiem de cununia însăşi. Cununia, ca şi schimbul inelelor, nu-i un simplu ritual, ea trebuie înțeleasă. În vechime, de fiecare dată când era sărbătoare – fie cât se poate de obişnuită, familială, fie orăşenească, fie de stat – oamenii îşi puneau cununi din flori. Acum asta se practică şi la cununia bisericească – la greci, de pildă, care nu poartă la cununie, ca noi, coroane aurite, ci îşi pun cununi din flori vii. Pe lângă asta, cununile mai au şi două alte însemnătăți.

În Rusia Veche, în ziua cununiei lor, mireasa şi mirele erau numiți cneaz şi cneaghină. De ce? Pentru că şi în societatea veche, atâta timp cât omul nu era însurat sau măritat, reprezenta un membru al familiei sale şi era întru totul supus mai-marelui familiei: tatălui sau bunicului. Numai atunci când tânărul se căsătorea, el devenea stăpân al vieții sale. Statul vechi consta, ca să zic aşa, din alianța unor familii suverane, adică independente una de alta. Ele erau libere să-şi hotărască singure soarta. Toate problemele se hotărau în conglăsuire, în înțelegere reciprocă, însă fiecare familie avea votul său şi drepturile sa-

le. Şi iată că în ziua când se săvârşeşte cununia, din punctul de vedere al statului în concepţia celor vechi se stabileşte o unitate nouă, suverană, liberă, cu drepturi depline – are loc, în deplinul înţeles al cuvântului, încununarea lor la împărăţie.

Mai este însă şi un alt înţeles al acestor cununi. Oricât de mult s-ar iubi cei doi, ei trăiesc într-un mediu plin de probleme, sarcini, greutăţi, uneori primejdii, alteori amărăciuni. Şi iată că este în Sfânta Scriptură următorul cuvânt: *cel ce va răbda până la sfârşit, acela se va mântui* (Mt. 24, 13). Viaţa cere răbdare, statornicie; înfăptuirea unităţii, înfăptuirea poziţiei împărăteşti în societate – toate acestea cer bărbăţie, iar uneori şi nevoinţă, suferinţă a crucii. Ne rugăm să vină vremea când, după ce vor fi trecut cu bine prin încercarea vieţii în toată complexitatea ei – iar mai complex lucru decât înfăptuirea iubirii desăvârşite nu există –, mirele şi mireasa se vor încununa în veşnicie cu cununile muceniciei. Noi înţelegem mucenicia ca pe o pătimire, însă cuvântul „mucenicie" (traducere a grecescului **martyrion**) înseamnă în primul rând nu pătimire, ci mărturie. Mucenic este cel ce mărturiseşte înaintea întregii lumi

despre o anumită valoare – în cazul dat, despre dragoste, despre adevăr, despre frumuseţe, şi care mărturiseşte, orice ar avea de înfruntat, pentru a aduce mărturia aceasta la cei care au nevoie de ea. Şi, bineînţeles, asta înseamnă că adevăratul martor este gata să îşi dea viaţa pentru ca mărturia lui să ajungă la ţintă, pentru ca ea să strălucească, să tune ori să răspândească în chip lin căldură, mângâiere, bucurie şi nădejde asupra tuturor celor din jur. Şi noi îi chemăm pe toţi cei nou-căsătoriţi, pe orice mire şi pe orice mireasă, să creadă în dragoste, să creadă unul în celălalt cu o asemenea putere, cu o asemenea adâncime, încât să dea mărturie, cu orice preţ, despre dragoste, despre unire, despre faptul că dragostea cu întreagă înţelepciune, tandră, adevărată poate birui toate.

În continuare, potrivit desfăşurării slujbei, mirele şi mireasa, acum cununaţi deja, ascultă două citiri. Una este luată din Epistola Sfântului Apostol Pavel către Efeseni, din ultimul capitol.

Fraţilor, mulţumiţi totdeauna pentru toate, întru numele Domnului nostru Iisus Hristos, lui Dumnezeu şi Tatăl. Supuneţi-vă unula altuia întru frica lui Hristos. Femeile să se supună bărbaţilor

lor ca Domnului, pentru că bărbatul este cap femeii, precum şi Hristos este cap Bisericii, trupul Său, al cărui Mântuitor şi este. Căci precum Biserica se supune lui Hristos, aşa şi femeile bărbaţilor lor, întru totul. Bărbaţilor, iubiţi femeile voastre, după cum şi Hristos a iubit Biserica şi S-a dat pe Sine pentru ea ca să o sfinţească, curăţind-o cu baia apei prin cuvânt. Şi ca s-o înfăţişeze Sieşi Biserică slăvită, neavând pată sau zbârcitură, ori altceva de acest fel, ci ca să fie sfântă şi fără de prihană. Aşadar bărbaţii sunt datori să-şi iubească femeile ca pe înseşi trupurile lor. Cel ce-şi iubeşte femeia, pe sine se iubeşte. Căci nimeni vreodată n-a urât trupul său, ci fiecare îl hrăneşte şi-l încălzeşte, precum şi Hristos Biserica. Pentru că suntem mădulare ale trupului Lui, din carnea Lui şi din oasele Lui. De aceea, va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa, şi se va lipi de femeia sa, şi vor fi amândoi un trup. Taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos şi în Biserică. Astfel şi voi, fiecare aşa să-şi iubească femeia ca pe sine însuşi; iar femeia să se teamă de bărbat (Efes. 5, 20-33).

Această Epistolă, pe de o parte, vorbeşte despre foarte profundele legături dintre Biserică şi Hristos. Hristos a venit pe pământ să mântuiască omenirea; Dumnezeu S-a făcut om, şi El săvârşeşte mântuirea aceasta cu

prețul vieții Sale și al morții Sale. Și acesta este cel dintâi lucru la care trebuie să se gândească soții atunci când se căsătoresc: Dumnezeu le înmânează o ființă fragilă, căreia ei i-au zis: **„Te iubesc!"** Și această dragoste trebuie să fie de așa fel ca soțul să fie gata să jertfească orice, toată viața sa și toată moartea sa, din dragoste de soție și din dragoste de copiii săi. Bărbatul reprezintă capul familiei nu pentru că este bărbat, ci pentru că (și numai în măsura în care) el este chip al lui Hristos, și în măsura în care soția lui și copiii lui pot vedea în el acest chip, adică chipul dragostei fără margini, al dragostei devotate, al dragostei jertfelnice, al dragostei gata de orice pentru a-și salva, apăra, hrăni, mângâia, bucura, educa familia. Și fiecare bărbat trebuie să își amintească lucrul acesta. Prea ușor este pentru bărbat să creadă că în virtutea simplului fapt că este bărbat are drepturi asupra soției sale și asupra copiilor săi. Lucrul acesta nu este adevărat și nu este drept. Dacă bărbatul nu este chip al lui Hristos, nimeni nu-i e dator cu nici un fel de respect, cu nici un fel de frică, cu nici un fel de ascultare.

Iar soția reprezintă icoană, chip al Bisericii. Biserica are, ca să zic așa, do-

uă fețe. Una este mireasa care se bucură de faptul că este îndrăgită de Dumnezeu, şi pe deasupra cu o asemenea dragoste ca aceea care s-a arătat în Hristos. Totodată, ea reprezintă însă şi mireasa **Mielului**, adică a Mântuitorului junghiat (v. Apoc. 19, 7). Ea este mireasa, aceea care până într-atât – atât de profund, atât de desăvârşit – şi-a îndrăgit mirele, încât din neclintita-i credincioşie e gata să lase toate, să uite toate, să se rupă de toate din dragoste pentru el şi să-l urmeze oriunde ar merge, oriunde ar fi nevoie – chiar la pătimire, şi dacă este nevoie – la cruce.

Vedeți că în această Epistolă se vorbeşte nu despre stăpânirea soțului şi supunerea soției, ci despre o asemenea dragoste reciprocă, stârnită de dragostea jertfelnică, eroică a soțului, la care soția poate răspunde cu o dragoste la fel de jertfelnică. Lucrul acesta trebuie să ni-l amintim întotdeauna, pentru că mult prea des acest fragment din Sfânta Scriptură este interpretat în mod fals: înjosind soția şi înălțându-l pe soț, prezentându-l pe acesta ca pe un mândru stăpânitor.

După citirea din Apostol urmează citirea din Evanghelia după Ioan, chiar începutul capitolului al doilea.

În vremea aceea s-a făcut nuntă în Cana Galileii, şi era şi mama lui Iisus acolo. Şi a fost chemat şi Iisus cu ucenicii Săi la nuntă. Şi sfârşindu-se vinul, a zis mama lui Iisus către El: „Nu mai au vin". A zis ei Iisus: „Ce ne priveşte pe Mine şi pe tine, femeie? Încă n-a venit ceasul Meu". Mama Lui a zis celor ce slujeau: „Faceţi orice vă va spune". Şi erau acolo şase vase de piatră, puse pentru curăţirea iudeilor, care luau câte două sau trei vedre. Zis-a lor Iisus: „Umpleţi vasele cu apă". Şi le-au umplut până sus. Şi le-a zis: „Scoateţi acum şi aduceţi nunului". Iar ei i-au dus. Şi când nunul a gustat apa care se făcuse vin şi nu ştia de unde este, ci numai slujitorii care scoseseră apa ştiau, a chemat nunul pe mire şi i-a zis: „Orice om pune întâi vinul cel bun, şi când se ameţesc pune pe cel mai slab. Dar tu ai ţinut vinul până acum". Acest început al minunilor l-a făcut Iisus în Cana Galileii şi Şi-a arătat slava Sa; şi ucenicii Săi au crezut în El (In 2, 1-11).

Vreau să vă atrag atenţia iată asupra cărui lucru: Hristos a venit la o nuntă săracă. Oamenii s-au adunat într-un sătuc, într-un cătun oarecare, flămânzi de bucurie – nu de băutură, bineînţeles, ci de prietenie, de lumină, de căldură, de tandreţe – şi a început sărăcăciosul ospăţ de ţară. Pesemne

că după un foarte scurt răstimp puținul care fusese pregătit a fost mâncat şi vinul pus deoparte a fost băut. Şi atunci, Maica Domnului Îi atrage atenția Dumnezeiescului său Fiu asupra faptului că vinul a fost deja băut. Ce a vrut să spună ea prin asta? Nu cumva Îi spune Fiului său: „Fă ceva ca să mai poată bea şi să se îmbete până când vor cădea sub lavițe" – nu cumva asta vroia ea? Nu; ea vedea, bineînțeles, că inimile lor tânjeau atât de mult după bucurie, după fericire, după simțământul acela care te face să uiți de toate greutățile lumii, de tot ce apasă şi împovărează; că inimile lor erau încă pline de dorința de a rămâne în împărăția acestei iubiri a mirelui şi miresei, de a contempla cereasca viziune a tandreții. Şi Hristos îi adresează întrebarea care îi tulbură pe mulți: *Ce ne priveşte pe Mine şi pe tine, femeie?* În unele traduceri şi în unele tâlcuiri patristice: „Ce este între Mine şi tine? De ce tocmai **tu** vii la Mine cu o asemenea problemă? Nu cumva deoarece Eu sunt Fiul tău şi crezi că ai vreo stăpânire asupra Mea? Asta ar însemna că legăturile dintre noi sunt doar pământeşti, trupeşti, ar însemna că ceasul Meu, ceasul minunilor cereşti, încă n-a venit..." Maica Domnului nu-I

răspunde în înțelesul: „Cum așa, oare nu sunt eu mama Ta?", și nici nu-I răspunde: „Oare nu știu eu că Tu ești Fiul lui Dumnezeu?", ci doar se adresează celor din jur și îi face, cum ar veni, părtași ai credinței sale; ea le spune celor care slujeau la masă: *Faceți orice vă va spune*... Prin asta ea Îi spune cu fapta, nu cu vorba, Fiului său: „Știu cine ești Tu, știu că ești Fiul meu după trup, Care S-a pogorât în lume pentru mântuirea lumii, și de aceea mă adresez Ție nu ca unui Fiu, ci ca Dumnezeului, Făcătorului, Purtătorului meu de grijă, Care poate să iubească pământul până la moarte..." Și atunci se săvârșește minunea, pentru că a venit în lume Împărăția lui Dumnezeu prin credința unui om. Ce lecție, deci, pentru noi, ce lecție despre faptul că și noi putem – fiecare din noi – să deschidem, ca să zic așa, prin credință ușa ca să intre Hristos și să creem o situație care Îi va da lui Dumnezeu posibilitatea să schimbe în chip miraculos împrejurările pline de melancolie, de insatisfacție, și să facă din ele împrejurări de bucurie care saltă triumfătoare!

Ce a urmat? Totul e foarte simplu: da, cei care slujeau au scos vin, da, l-au adus gazdei, celui care organiza-

se nunta – însă cu noi rămâne o întâmplare de mare însemnătate: faptul că în acel moment credința unui om a făcut cerești împrejurările pământești. Și încă ceva: singura poruncă pe care le-a dat-o Maica Domnului: *Faceți orice vă va spune...* Când bucuria voastră va începe să se apropie de sfârșit, când veți simți deja că v-ați dat unul altuia tot ce vă veți putea da, că nu vă mai puteți spune nimic nou, că nu mai puteți decât repeta: **te iubesc**, dar nu mai puteți exprima lucrul acesta într-un fel nou, atunci ascultați cu luare-aminte ce spune Dumnezeu în inimile voastre, ascultați cu luare-aminte adâncă ce vă va spune El – și orice vă va spune, faceți; și atunci apa vieții obișnuite – cenușiul vieții, lipsa ei de culoare – va străluci deodată. Cu toții am văzut uneori pământul acoperit de rouă. Spre răsăritul soarelui un asemenea câmp este cenușiu; până și verdeața acoperită cu aceste picături de apă pare a-și pierde culoarea – însă deodată se arată soarele, și totul scapără, strălucește cu fărâme de curcubeu. Așa și viața care și-a pierdut culoarea se poate preschimba în prăznuire, poate deveni preafrumoasă întrucât I-am făcut lui Dumnezeu loc în ea; ea poate străluci ca acel

câmp, în toate culorile curcubeului şi frumuseţii.

După citirea Evangheliei, ca şi la Liturghie, începe o ectenie scurtă, adică o serie scurtă de rugăciuni prin care Îi aducem lui Dumnezeu cererile noastre pentru cei nou-căsătoriţi. Aceasta decurge în chip firesc din citirea Evangheliei, pentru că oricare citire din Evanghelie vorbeşte despre faptul că ni s-a dat porunca să ne iubim unul pe altul, iar dragostea reciprocă se exprimă întotdeauna, pentru credincios, în rugăciunea fierbinte, din inimă, pentru cei pe care-i iubeşte; şi, pe de altă parte, sensul rugăciunii constă în a face viaţa celor nou-căsătoriţi vrednică şi în a sprijini din răsputeri tot ce este nobil în ei. Şi iată că ectenia aceasta, în particular, se încheie prin Rugăciunea Domnească, *„Tatăl Nostru"*. *„Tatăl nostru"* este rugăciunea Bisericii, este singura rugăciune pe care ne-a poruncit-o Domnul, şi ea este remarcabilă prin faptul că atunci când spunem *„Tatăl nostru"* vorbim nu numai despre Tatăl nostru Ceresc personal, şi nici măcar despre Tatăl Ceresc Care reprezintă Tatăl nostru, al tuturor celor adunaţi aici, ci şi despre Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos. Prin aceasta suntem aduşi şi

cuprinşi în taina Mântuitorului; cum se spune într-un loc din Apostolul Pavel, *viaţa voastră este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu* (Col. 3, 3); şi iată că pe această rugăciune o aducem prinos ca din adâncurile dragostei lui Hristos, din adâncurile tainei unităţii dintre Mântuitorul Hristos şi Tatăl Ceresc. Mai amănunţit nu pot vorbi acum despre rugăciunea aceasta, însă trebuie să ne amintim că ea, care este şi a lui Hristos, ne uneşte şi pe noi într-o singură cerere, într-un singur strigăt al sufletului, ca tot ce este în noi să fie vrednic de chemarea creştină.

După cum am spus chiar la început, căsătoria este privită ca începutul Împărăţiei lui Dumnezeu. Şi această rugăciune reprezintă rugăciunea Împărăţiei lui Dumnezeu prin excelenţă. În continuare, ea înfloreşte – înfloreşte prin aceea că mirele şi mireasa beau din acelaşi pahar. Aceasta e o reminiscenţă a vremurilor când căsătoria se săvârşea în timpul Liturghiei, iar paharul este ceea ce a mai rămas din vechea datină ca mirele şi mireasa să se împărtăşească împreună. Din acele timpuri, rânduiala Tainei s-a dezvoltat Îngăduim să se cunune nu numai ortodocşii, ci şi credincio-

şii eterodocşi[1], care nu se pot împărtăşi împreună cu ortodocşii din acelaşi potir, şi prin urmare acest pahar simbolizează, aşa, pe departe, comuniunea. Iar pe de altă parte, vă amintiţi, pesemne, cum se spunea în vechime, că paharul băut până la fund reprezintă destinul omului. Şi iată că „a bea paharul până la fund" înseamnă a împărtăşi soarta până la fund, adică până în adâncul comuniunii. Şi mirele cu mireasa se împărtăşesc tocmai în acest înţeles de pahar, care primeşte înainte de la preot o scurtă binecuvântare. După care preotul îi duce în jurul analogului, pe care se află Evanghelia lui Hristos. De trei ori îl înconjoară în urma preotului. În Vechiul Testament, ca şi în cel Nou, numărul trei înseamnă deplinătatea timpului. La tunderea în monahism, ca şi la începutul cununiei, se pune de trei ori întrebarea: *„Vrei oare...?"* Prima dată poţi fi luat pe nepusă masă, a doua oară poţi răspunde cu jumătate de gură, însă a treia oară trebuie să pro-

[1] Cununia dintre eterodocşi şi ortodocşi este permisă de Biserica Rusă în anumite condiţii, în particular a angajamentului educării copiilor în credinţa ortodoxă. Pentru o asemenea cununie este nevoie de încuviinţarea arhiereului (*n. red. ruse*).

cedezi cu deplină convingere. Aşa şi aici: mirele şi mireasa sunt duşi de trei ori în jurul analogului, pe care se află Evanghelia; iar Evanghelia este, pe de o parte, cuvântul lui Dumnezeu, ceea ce ne-a propovăduit Hristos, iar pe de altă parte este ca o icoană, pentru că Hristos este numit „**Cuvântul** lui Dumnezeu": El trebuie să fie în centrul procesiunii pe care o reprezintă viața omenească.

În predica trecută vorbeam despre procesiunea triumfală în care preotul îi poartă după sine pe cei nou-căsătoriți, ținând în mână crucea Domnului, în jurul mesei pe care se află Evanghelia – cuvântul lui Dumnezeu şi icoana Cuvântului lui Dumnezeu făcut trup. În timpul acestei procesiuni se cântă trei cântări: *Isaie, dănțuieşte! Fecioara a avut în pântece şi a născut Fiu pe Emanuil, pe Dumnezeu şi omul. Răsăritul este numele Lui, pe Carele mărindu-L, pe Fecioara o fericim.* Aici este pomenit Isaia, care cu multe veacuri înainte de Naşterea lui Hristos a prorocit că din Fecioară Se va naşte Cuvântul lui Dumnezeu. El este Fiul Fecioarei, om, dar şi Dumnezeu: „Emanuil" înseamnă pe evreieşte „cu noi este Dumnezeu". Numele lui este Răsăritul, şi mărindu-L o fericim pe Fecioa-

ra Născătoare de Dumnezeu. Aici se vorbeşte tocmai despre faptul că evenimentul pe care îl prăznuim acum, această cununie, este inclus în taina divinoumanităţii, că nu este un eveniment pur pământesc. Este începutul Împărăţiei lui Dumnezeu: cu noi este Dumnezeu, Emanuil.

Cea de-a doua cântare: *Sfinţilor mucenici, care bine v-aţi nevoit şi v-aţi încununat, rugaţi-vă Domnului să se miluiască sufletele noastre.* Mucenici nu sunt numai pătimitorii. Vechiul cuvânt grecesc care desemnează mucenicul înseamnă „martor". Şi iată că aici se vorbeşte despre faptul că toţi martorii lui Hristos, care şi-au purtat crucea cu vrednicie şi care au ajuns la biruinţă, adică s-au încununat cu biruinţa până la urma urmei, reprezintă pentru noi un model. Viaţa acestei perechi, a mirelui şi a miresei, trebuie să fie de aşa fel ca toţi să înţeleagă ce este Împărăţia lui Dumnezeu, care a venit cu putere, ce se săvârşeşte cu perechea în acest moment când cei doi îşi încredinţează viaţa lui Dumnezeu şi când Dumnezeu face din această viaţă pământească ceva cu desăvârşire de necuprins cu mintea ca frumuseţe, ca adâncime, ca măreţie, să înţeleagă că aceasta este deja cerul pe pământ.

Şi cea de-a treia cântare: *Slavă Ţie, Hristoase Dumnezeule, lauda apostolilor şi bucuria mucenicilor, a căror propovăduire este Treimea Cea de o fiinţă!*

Treimea reprezintă simbolul iubirii desăvârşite, când trei pot să se iubească atât de desăvârşit, încât printre ei nu este, dacă ne putem exprima într-un mod grosolan, omenesc, un „al treilea în plus", când iubirea lor este de aşa fel că pot îngădui între ei un al treilea. Aici, în cazul cununiei, va fi copilul, va fi familia soţului, va fi familia soţiei, şi aceştia vor fi incluşi în iubirea nedespărţită; nici un fel de puteri nu-i vor putea nici exclude, nici îngădui să strice iubirea care există între mire şi mireasă.

Şi această procesiune nu are loc pur şi simplu în jurul analogului pe care se află Evanghelia. Înaintea mirelui şi a miresei, ţinându-i de mână, merge preotul cu crucea în mână. Această cruce nu arată că îi aşteaptă pătimirea, deşi previne: nici un lucru mare nu se dă fără silinţă, fără nevoinţă, uneori fără eroism. Ci vorbeşte de faptul că, de vreme ce Hristos ne cheamă să mergem pe o anume cale, putem merge cu îndrăzneală pe ea, pentru că înaintea noastră a străbătut chiar El toată acea cale. Hristos

are dreptul să ne ia după El, pentru că El Însuşi a cercetat toată această cale şi ştie totul. Şi El ne spune: de vei avea încredere în propria ta măreţie de om şi vei avea încredere în Dumnezeu, poţi străbate calea aceasta ca un biruitor.

Ne apropiem acum de sfârşitul slujbei cununiei. Sub îndrumarea preotului, care poartă crucea şi făgăduieşte biruinţa, mirele şi mireasa au înconjurat analogul, pe care se află Sfânta Evanghelie, înfăţişând prin această întreită înconjurare toată calea vieţii, în centrul căreia va fi Dumnezeu cu învăţătura Sa. Când se opresc pe locurile lor, li se scot cununiile, făcându-se o rugăciune scurtă. Mirelui i se porunceşte să umble în pace şi să săvârşească întru dreptate poruncile lui Dumnezeu, iar miresei – să se bucure de soţul ei şi să trăiască în chip vrednic de poruncile Domnului. Şi după aceea se citesc două rugăciuni scurte:

„Doamne, Dumnezeul nostru, Care ai venit în Cana Galileii şi nunta de acolo ai binecuvântat-o, binecuvântează şi pe robii tăi aceştia, care, cu purtarea Ta de grijă, s-au însoţit prin unirea nunţii. Binecuvântează intrările şi ieşirile lor. Înmulţeşte cu bunătăţi viaţa lor. Primeşte cununile lor în împărăţia Ta, păzindu-i

curați, fără prihană și neasupriți în vecii vecilor".

Și a doua:

„Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, Treimea Cea întru tot sfântă și de o ființă și începătoare de viață, o Dumnezeire și o împărăție, să vă binecuvânteze pe voi. Să vă dea vouă viață îndelungată, naștere de prunci buni, spor în viață și în credință. Să vă umple pe voi de toate bunătățile cele pământești și să vă învrednicească și de desfătarea bunătăților celor făgăduite, pentru rugăciunile Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și ale tuturor sfinților. Amin".

Aici ni Se descoperă Sfânta Treime ca Întemeietoare, ca Păzitoare și Chip al desăvârșitei iubiri întreolaltă, Treimea Cea de o ființă, Care din dragoste și din fire este Una, Care dă viață, Care ne dă binecuvântare... Și după aceea cerem lucruri simple cum sunt viața îndelungată, copiii buni, spor în viață, înmulțirea credinței și a tuturor bunătăților care sunt pe pământ.

Mai înainte, într-una din rugăciuni am cerut deja ca Domnul să le dea celor ce se cunună tot ce poate da mai bun pământul, pentru ca ei în primul rând să le facă parte celorlalți, pentru ca primind de la Dumnezeu, din iubirea dumnezeiască, din milostivi-

rea dumnezeiască, tot ce poate să dea pământul, şi ei să le dea din milostivire, din dragoste, cu mângâiere, celor care se află în vreun fel de nevoie, fie aceasta sufletească sau trupească. Ne-am rugat şi pentru ca Domnul să binecuvânteze nunta aceasta pentru rugăciunile părinţilor, pentru că, după cum este scris, binecuvântarea părinţilor întăreşte casele fiilor (v. Sir. 3, 9). Cât de minunate sunt toate acestea! Vedem că în taina Sfintei Treimi se unesc şi cerul, şi pământul, că tot ce este mai minunat, la care putem visa doar, devine realitate sau, cel puţin, posibilitate, cu condiţia să ne săvârşim calea de pe pământ cu îndrăzneală, uneori chiar eroic.

Chiar la sfârşitul rânduielii cununiei aducem prinos de rugăciune Maicii Domnului, Fecioarei de Dumnezeu Născătoare, care atât de mult a iubit lumea, încât L-a lăsat pe Fiul său fără şovăire să trăiască pentru omenire şi să moară pe cruce, în chinuri, pentru mântuirea omenirii. Ea poate înţelege **orice**, în curăţia şi sfinţenia sa ea îl poate înţelege şi pe celibatar, şi pe căsătorit, în curăţia sa ea poate înţelege întreaga taină a firii omeneşti cu războiul ei şi, totodată, cu frumuseţea nemăsurată a sufletului omenesc

şi cu vrednicia nemăsurată a trupului omenesc. Şi de aceea încheiem slujba rugându-ne Maicii Domnului:

Cuvine-se cu adevărat să te fericim pe tine, Născătoare de Dumnezeu, cea pururea fericită şi prea nevinovată şi Maica Dumnezeului nostru. Ceea ce eşti mai cinstită decât heruvimii şi mai preaslăvită fără de asemănare decât serafimii, care fără stricăciune pe Dumnezeu Cuvântul ai născut, pe tine, cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, te mărim.

Şi după aceea preotul rosteşte ultima binecuvântare:

Cel ce cu venirea Sa în Cana Galileii prin venirea Sa a arătat nunta cinstită, Hristos, Adevăratul Dumnezeul nostru, pentru rugăciunile Preacuratei Maicii Sale, ale sfinţilor, măriţilor şi întru tot lăudaţilor apostoli, ale sfinţilor de Dumnezeu încununaţi şi întocmai cu apostolii, împăraţii Constantin şi Elena, ale Sfântului mare mucenic Procopie şi ale tuturor sfinţilor, să ne miluiască şi să ne mântuiască pe noi, ca un bun şi iubitor de oameni[1].

---

[1] Potrivit *Cărţii de căpătâi pentru sfinţiţii slujitori*, alcătuită de S.V. Bulgakov (Harkov 1900, reed. Moscova, 1993), la otpust sunt pomeniţi Sfinţii întocmai cu apostolii Constantin şi Elena – primii împăraţi pământeşti care au primit creştinismul şi au răspândit dreapta credinţă. Perechea nou-cununată este che-

Şi după aceea se cântă *„Întru mulţi ani"* de viaţă – nevoitoare, curată, vrednică şi de Dumnezeu, şi de acea dragoste reciprocă ce i-a adus pe mire şi pe mireasă unul la celălalt. Cu aceasta se încheie slujba cununiei.

---

mată să urmeze râvnei şi ostenelilor lor apostolice. Sfântul mare mucenic Procopie, în vremea pătimirilor sale, a insuflat douăsprezece femei nobile să meargă cu bucurie la pătimiri şi la moarte pentru credinţă, ca la un ospăţ de nuntă. Pilda lor trebuie să insufle perechea nou-cununată să năzuiască a moşteni cununile Împărăţiei cerurilor (*n. red. ruse*).

Cuvânt către noii căsătoriți

În ziua nunții voastre, prin Apostolul care s-a citit la Liturghie, Domnul v-a dat cuvântul: *să vă purtați poverile unul altuia, și așa veți împlini legea lui Hristos* (Gal. 6, 2). Mai mult: astăzi am stat cu lumânările aprinse, dând mărturie de bucurie, dând mărturie despre aceea că prin nunta voastră veșnicia a intrat în timp, că Împărăția lui Dumnezeu s-a apropiat, pentru că s-a zis: Împărăția lui Dumnezeu a venit deja atunci când doi nu mai sunt deja doi, ci unul. Și totuși, această unitate pe care o alcătuiește Împărăția lui Dumnezeu se dă, ca să zic așa, doar sub formă de embrion, și ea trebuie cultivată prin nevoință. Pentru că dragostea este și bucurie, și căldură, și gingășie, și exultare pe ca-

re cei doi le pricinuiesc unul în celălalt, însă ea este şi nevoinţă: *să vă purtaţi poverile unul altuia, şi aşa veţi împlini legea lui Hristos.*

Adeseori, în icoanele Naşterii Maicii Domnului este inclusă o scenă în care Ioachim şi Ana stau în picioare îmbrăţişaţi. Aceasta este, poate, cea mai minunată imagine a tandreţei omeneşti şi a dragostei omeneşti, care poate fi atât de curată, atât de profundă, care poate fi o asemenea putere, încât să se deschidă faţă de tot ce este sfânt, tot ce este ceresc, şi să nască tot ce poate purta mai sfânt pământul. Preţuiţi, păziţi această dragoste omenească, ce v-a adus unul la celălalt şi v-a unit!

Mântuitorul ne-a zis: *Credeţi în lumină, şi veţi fi fii ai luminii* (In 12, 36). Dumnezeu v-a dat, v-a dăruit pe unul celuilalt, la fel cum i-a dăruit pe Rebeca lui Isaac şi pe Isaac Rebecăi (v. Fac. 24); întâlnirea voastră este în Dumnezeu, nunta voastră este o Taină, al cărei lucrător este Mântuitorul Hristos, şi nu întâmplător, nu degeaba, L-am rugat să fie aici aşa cum a fost la Cana Galileii (v. In 2, 1-11) şi cu binecuvântarea Sa să vă unească întru unirea căsătoriei. Să credeţi în lumină, în lumina pe care Domnul a aprins-o

în fiecare din voi, şi să păstraţi această lumină, să o păziţi, să o apăraţi de orice întunecare, şi să nu vă temeţi de nici un întuneric, de nici o penumbră, care pe pământ înconjură încă orice lumină. Pentru că lumina luminează în întuneric (v. In 1, 5), şi chiar atunci când întunericul n-a primit-o şi nu s-a făcut el însuşi lumină, el nu poate nici s-o înăbuşe, nici să se apere de ea, căci până şi cea mai mică scânteie de lumină preface întunericul absolut în întuneric străbătut de razele acestei lumini.

Ne-am rugat ca Domnul să vă dea credinţă: credinţă tare, neclintită în El, dar totodată credinţă tare şi neclintită a unuia în celălalt. Să credeţi unul în celălalt! În asta e lumină, şi de nimic să nu vă temeţi. După spusele unui scriitorul contemporan, a-i spune celuilalt: „te iubesc" înseamnă a-i spune „nu vei muri niciodată"[1]. A îndrăgi şi a creşte în această dragoste în chip ascetic, câteodată eroic, înseamnă a afirma veşnica însemnătate a celuilalt. Lucrul acesta nu numai că vi s-a dat acum, ci chiar vi s-a încredinţat ca o nevoinţă.

---

[1] Gabriel Marcel, *Le Mort de demain*, Paris, 1931 (*n. red. ruse*).

De trei ori am înconjurat analogul pe care se afla Sfânta Evanghelie, care închipuie atât cuvântul lui Hristos, cât şi pe Însuşi Mântuitorul Hristos. În centrul vieţii, în centrul căii voastre să fie această Evanghelie, cu singura poruncă pe care ne-a dat-o Maica lui Dumnezeu: *Faceţi orice vă va spune* (In 2, 5). Şi atunci, sărăcia omenească, neputinţa omenească, lipsa omenească se va putea preface într-o clipă în bogăţia adâncă, fără fund, a Împărăţiei lui Dumnezeu, aşa cum apa obişnuită de spălat din Cana Galileii a devenit vin bun al Împărăţiei cerurilor.

Nu vă temeţi să mergeţi pe această cale îngustă, pretenţioasă: înaintea voastră a mers Crucea; Hristos a străbătut toată această cale înainte de a vă chema să-L urmaţi. El a bătătorit calea, El nu vă cheamă în necunoscut. Mai mult: El Însuşi e şi Calea, şi Adevărul, şi Viaţa. Şi făgăduinţa Lui, rostită la această cununie a voastră, este că vă sunt pregătite cununile slavei şi că El păstrează cununile acestea ca să vi le dea când veţi dobândi biruinţa finală a credincioşiei.

Să vă binecuvânteze Domnul cu harul Său! Puterea lui Dumnezeu întru neputinţă se săvârşeşte (v. II Cor. 12, 9): nu căutaţi tărie, încredinţaţi-vă

voii lui Dumnezeu, călăuzirii Lui, şi atunci puterea lui Dumnezeu se va săvârşi şi întru neputinţa voastră, şi veţi putea şi voi să spuneţi din propria experienţă ceea ce Apostolul Pavel din proprie experienţă a proclamat: *toate le putem întru Domnul Iisus Hristos, Care ne întăreşte* (Filip. 4, 13). Puterea, şi mila, şi bucuria lui Dumnezeu, şi tăria lui Dumnezeu să fie cu voi. Amin.

Cuprins